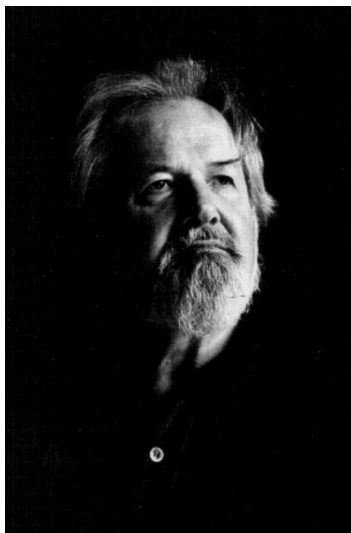


Миодраг Ђукић

КРТИЧЊАК

драма у два чина и три слике



МИОДРАГ ЂУКИЋ, драмски писац, рођен је 1938. у Прокупљу. Дипломирао је драматургију на Академији за позориште, филм, радио и телевизију у Београду

Аутор је драмских дела: *Сирин-ииз код Цакера*, изведено у Академском позоришту „Бранко Крсмановић”, 1968. у Београду; *Пошраживање у мошелу* – драма награђена на конкурс Народног позоришта из Београда, где је премијерно изведена 1971. године. Иста драма под називом *Крчмарева смрт* изведена је у Народном позоришту у Лесковцу 1972; *Александар* – премијерно изведена 1974. у Југословенском драмском позоришту у Београду; *Кисеоник* – драма изведена у Народном позоришту у Зрењанину; и Нишу. *Кршичњак* – драма изведена у Народном позоришту у Београду.

Изведене радио-драме: *Чудан сирин* – Радио Београд; *Мејална куљлица која се коирља* – Радио Београд; *Наследници* – Радио Београд; *Др Келава* – Радио Београд и Радио Варшава; *Провер* – Радио Београд; *Гоџољ* – Радио Београд; *Раде Драинац* – Радио Београд.

Миодраг ЂУКИЋ

КРТИЧЊАК
драма у два чина и три слике

ЛИЦА:

ПРОКОПИЈЕ ИЛИЋ, књиговођа (муж Љубин и отац Градимиров)

ЉУБА, (Прокијева жена, Градимирова мајка)

ГРАДИМИР, сликар (њихов син)

ЈЕЛЕН, провинцијски функционер (брат Љубин, Градимиров ујак)

ВИДАК, директор (муж Мартин и отац Соњин)

МАРТА, професор музике (Видакова жена, Соњина мајка)

СОФИЈА, ученица (њихова кћи)

ВИТОМИР, ђенерал у пензији (Мартин отац)

ФИЛИП ЈОИЋ, провинцијски сањар и велики комбинатор

I НОСАЧ

II НОСАЧ

Догађа се у Србији.

I ЧИН

ПРВА СЛИКА

Салон српске куће у провинцији. Дрвено сипењенишће води на галерију са које се улази у собе на сипаји. У зломасној фојелељи, удобно заваљен, седи Филип Јоић и сањари. Погрљен крај камина Прока Илић зуре у вајру.

ФИЛИП: Па, кад ставим капу и вратим се у село. У село ћу, еј, да се вратим, у село да се вратим, ја, Филип Јоић. Јесте. Многима ће то изгледати чудно, многи и неће моћи да схвате зашто Филип Јоић не иде у Београд, него иде у село. Е, зато што хоћу да купим чезе и два велика, дебела штајерца. Због мирног хода, због темперамента, јер не волим да ме случајно оним својим посраним реповима ошину по носу. Јер, на чезама човек седи тачно испод коњских репова, и ако носиш наочаре, они само подигну реп, па те опале по сред носа; а наочари тап, па у прашину. Па, мушице зује, ваздух мало даље трепери, врућина, брацо, удара у главу, а ти се само раскопчаш и возиш. И дишеш слободно и сито. У село ћу да се вратим.

Улази сипарац, ђенерал Витомир, са војничком ипрубом око вратица. Сипоља доиру завијање ветра и фијук мећаве.

ВИТОМИР: Молим те, сине. Нека прво потроше прошлoгодишњи купус, па онда нека праве веридбу.

ПРОКА: Осећа се?

ВИТОМИР: Од подрума до тавана. А ждере га и нека гад.

ФИЛИП: Широка Србија стење под аутомобилима, а моја два велика дебела штајерца – полако и тешко газе све пред собом.

Витомир ипроцара вајру у камину. Букну иламен и са ипреском испера мноштво искричавих варница које га замало не осмудише.

ВИТОМИР: Гори, гори, ватрице, донеси нам парице. Дај ми, боже, ракије, из ладне бардаклије. Нек све пуца, нек се руши, само оџак нек се пуши. Најбоље је зими, кад се чунак дими. Дими, дими, пуш – ледени мраз куш!

Филип несигурно усипаје и са чашом у руци итепураво маршира до Витомира.

ФИЛИП: *(Салутира)*
Ђенерале! Дозволите чашицу у част и славу јуначких синова
српског народа!

Вишомир сїаје мирно. Дере се.

ВИТОМИР: Бог ти помог'о!

ФИЛИП: *(Пева)*
“Вјечнаја памјат...”

Из собе на галерији зачује се глас младога сликара Градимира.

ГРАДИМИР: Ђенерале! Каква је то галама док ја покушавам да сликам.
Како да развијем тему, ако у кући по читав дан урлају
пијанци? Где да потражим садржај?!

Пауза.

ВИТОМИР: *(Тужно)*
Више нико чин не поштује.

ФИЛИП: Нормално. Не пијеш, ђенерале, него лочеш, брате. Упропа-
стићеш и бубреге и црева. Видиш на шта сам ја спао. Сваки
час морам да трчим у клозет. То човека деградира.
Одједном приметиш како ти друштвена ситуација попушта.
А и код жена постепено губиш ауторитет.

ПРОКА: Чујеш ждралове?
(Ослушкује)
Приближава се пролеће.

Кроз вратица у њозадини улази Љуба.

ЉУБА: Она греда шкрипи у подруму. По сву ноћ не може да се
спава.

ПРОКА: Ветрић, хуља. Шверцује се кроз напукло стакло.

ЉУБА: Зашто га узнемираваш кад ради?

ПРОКА: Зар ја, Љубо?! У сред зиме морам да копам рупе у подруму,
да стављам отров за пацове, па он није чист, ја сам му и
раније говорио, сад кртице спавају и нико не ждере његова
платна.

ВИТОМИР: Море, неки црв их једе. Просто, клопа дрво.

ЉУБА: Наша кућа је чиста.

ФИЛИП: Ех, чиста. Уметници су уображени, мадам. Више верују својој уобразиљи, него нама. Слушају нас и гледају, а виде искежене зубе, дуге пацовске њушке и чују цику. Док се људи срећно смеју, њима у глави цичи и тамо стварају свет тужан, мадам.

Градимиp силази низ сценописце.

ГРАДИМИР: Знаш, мама! Од сутра почињем да сликам петлове са огромним шареним реповима и као крв црвеним крестима. Кад их човек погледа, просто има да очекује оно... знаш оно...
(*Изненада се нагне над Вишомиром и из свеж гласа продере му се у уво*)
Кукурукууу....!

Вишомир скочи. Дрхти од понижења.

ВИТОМИР: Не дозвољавам!

ГРАДИМИР: А зора ће бити изражена руменим штрафтама које приказују сунчево нећкање. А изаћи ће – а, неће.

ВИТОМИР: Ја, господо, не одобравам овакво понашање.
(*Изађе увређено*)

ЉУБА: Ти треба да сликаш мртву природу. Твоја будућност је академска.

Филип се врлољуби, спрема да пође.

ФИЛИП: Е, па, жао ми је да вас разочарам, али ми радимо на једној великој ствари, а и овај данашњи ритам, па ја понекад не стигнем да се окупам, части ми.
(*Салутира, намигује Градимиру*)
Надам се да ћемо ускоро моћи тријумфално да се осмехнемо овом злобном свету.
(*Поново салутира и гроуеским војничким кораком одлази из салона*)

ПРОКА: Филип Јоић, мила. Диван човек, жели да купи чезе, да се врати у село, па да пукне бичем и запева оно...

ЉУБА: Ниси ваљда и њега позвао на вечеру?
(*Пауза*)
Знаш да Јелен не трпи стране људе за столом.

Враќа се ојворе и у њима се за ѿренуџак ѿоново укаже ѿрилика Филија Јоића, сада у ојрцаном зимском кајуџићу са шеширом широкоџ обода и великим боемским шалом око враќа.

ФИЛИП: Ваш господин супруг и ја имамо систем како да се обогатимо, то јест, како да обогатимо нашег господина супруга, пошто ја лично нисам заинтересован.
(Дефиниџивно оде залуџивши враќима)

ПРОКА: Штета. Велики човек, а... плује крв.

Жесток удар вејра.

ГРАДИМИР: Шкрипи, шкрипи стара кућо. Залогачић по залогачић и једнога дана кртице ће те пождерати од темеља до крова.

ПРОКА: Треба, брате, сачекати пролеће. За кртице је сад касно, земља је тврда, а и оне вероватно спавају.

ГРАДИМИР: Лаже. Мене је бол згрчио и ја више не могу да сликам, а он лаже.

У салон услахилено ујрчава Софија.

СОФИЈА: Ох, како је хладно! Сироте животињице црне се на снегу укочене од зиме и глади. Градимире! Бојим се да погледам низ улицу.

ГРАДИМИР: Мртве птице је мећава развејала на све стране. Људи се провлаче кроз праве кањоне од снега.

ЉУБА: Бојим се, Соња, злато. Јелен се још није вратио из лова.

ГРАДИМИР: А можда твој батица, мама, негде у прикрајку оштри зубе за дивљач на вечери. Соња га чека.

ЉУБА: (Изнервирано)
За име божје, Градимире, то је њихова слободна веза! Твој ујак је добар човек!

Пауза. Софија узбуђено ѿрејура ѿ ѿорбици, извлачи неку конзерву и ѿружа је Проки.

СОФИЈА: Јесте ли нахранили Ђуру?

ПРОКА: Шта је то, Соња?

СОФИЈА: Конзерва са храном за псе. Трговци кажу – може и за мачке.

ПРОКА: Конзерва за мачке? Замисли.

СОФИЈА: Зар мој пијанино још није стигао?

ЉУБА: Марта се боји да га приликом транспорта не раштимују.

СОФИЈА: Ах, да... умало да заборавим. Мама је пред вратима и чека да јој неко отвори. Ја сам морала да прескочим, али она...

ПРОКА: Смрзнуће се жена. Где ми је капут?
(Тражи каиуи)

СОФИЈА: Хоће да му одреди најбоље место у вашем салону. Акустичан угао. Ја лично мислим да би он можда овде, у овом углу...
(Пева)
А... ааа... ааа...

ПРОКА: (Градимир)
Сео си ми на капут. Диж се. Идем да отворим капију.

Градимир се не помера.

СОФИЈА: Не! Тамо, тамо...
(Високо извија свој сойранчић)
А... а... ааа... А где је деда? Донела сам му дуван.

ЉУБА: Рекла бих да је посенилио, Соња, злато. Замисли. Само би јео сарму.

Софија приметити слику на зиду и одлази до ње.

СОФИЈА: Или... можда овде, испод ове слике. Шта је то? Слика! Градимире, шта она представља?

Градимир се њек сад лењо подиже. Прока брзо извлачи свој каиуи.

ГРАДИМИР: Свињу.

Пауза. Прока облачи каиуи.

СОФИЈА: Молим?

Прока закопчава каиуи.

ЉУБА: (Промрмља)
А и иначе. Ко шта ради, ја само кувам.

ГРАДИМИР: Нечастиви у обличју свињском. Домаћа, јоркширска раса. Стуб нашег друштвеног живота. Крменадле, мислим, роштиљ и то... уз шприцер. Симболизује морални стандард и друштвени успон мог оца.

ПРОКА: Не допада ми се ни тема ни слика.
(Полази најоље)

ГРАДИМИР: Е, али... ово овде, ово... доле. Видиш, како да се изразим... ово...

ПРОКА: Које? Ту нема ништа.

ГРАДИМИР: Како које? Како ништа? А... говно?

ПРОКА: *(Збуњено)*
Ја... не разумем. Ја, заиста... Шта?!

ГРАДИМИР: То си ти. Одушевљен и леп. Видиш како из тебе зрачи неко духовно задовољство. Испараваш од среће. Срећан као говно, што се каже.

Пауза. Прока скида каиуи.

ПРОКА: Чисти ми, ударићу га, Љубо. Па он ме вређа. Схвати, ја то не могу да дозволим. Не! Поцепаћу ту гадост.
(Крене на слику, али се Љуба испречи)

ЉУБА: То је уметничка слобода израза, Прокопије.

ПРОКА: Али, Љубо. Па он мене, свога оца, не поштује. И то пред Соњом, будућом снајкицом.

ГРАДИМИР: О, изволите, ујна Софија, у мој ателијер, да вам покажем свој избор гмаза на платнима.
(Јекне и ухвати се за главу)

ЉУБА: *(Забринут)*
Шта ти је, сине?

ГРАДИМИР: Бљује ми се.

ПРОКА: Лаже. Пренемаже се. Хоће само да те секира.

СОФИЈА: Не буди зао, Градимире.

Он се гласно насмеје, затим је нежно узме за руке и стави јој шаке на своје чело.

ГРАДИМИР: Унутра ме нешто страховито боли.

У салон улази Марџа. Ноге су јој укочене, једва се креће.

ЉУБА: Марта! Сирота, моја Марта!

Срдачно крене ка њој, али је Марџа застави енергичним покретом руке.

МАРТА: Нека се ја укочим, нека се смрзнем, нека као псето скапам крај завејане капије!

СОФИЈА: Опрости, мама. Управо сам тражила најбоље место за наш пијанино, акустичан угао, а онда сам угледала ову слику, и...

МАРТА: Па то је говно, то није слика!

Пауза.

ГРАДИМИР: Извините. Идем да повраћам.

МАРТА: Шта?!

ГРАДИМИР: Мигрене, знате, а и уопште, брате...

МАРТА: Злоупотребљава то што сви морамо да будемо пажљиви према њему.

ГРАДИМИР: А ви? Како је ваша болест? Напредује такође?
(Изађе)

ЉУБА: Извини, Марта, злато, дуга зима га је приковала за атеље. Почео је поново да измишља...

ПРОКА: Окупирају га гадости.

МАРТА: Да није љубоморан?

СОФИЈА: Мама! Како можеш?

ПРОКА: Забранио бих му да слика. Ето шта је.

МАРТА: А ти ниси знала да ја чекам доле на капији, да се смрзавам, да ми вене мрзну? Погледај како су поплавиле. На! Види ту боју. Уживај у својој завери.

ЉУБА: Каква завера, Марта?

МАРТА: Неки клоун ми је отворио капију и још ме у руку пољубио.

ЉУБА: Ето, видиш. Сви те поштујемо и волимо.

МАРТА: Дај боже. Дај боже. А, онај мој још није допремио клавир? Где ли се само задржао, да није оволики снег помислила бих да га је зауставила нека сукња, те дроље не носе ваљда сукње по овакој цичи?!

(Соњи)

Јеси ли купила деди дуван?

СОФИЈА: Да, мама. Одмах ћу му однети.
(Пође уз сценописнице)

ЉУБА: Мислим да је у подруму, Соња, злато.

СОФИЈА: (Прекорно)

Није требало да га пустите. Може да се прехлади. стар је.

ЉУБА: Стар и тврдоглав, душо.

СОФИЈА: Однећу му свој шал.

Појрчи из салона, али је овога њуџа заустави Марша.

- МАРТА: Чекај. Кусур! Врати ми кусур.
 СОФИЈА: Па, мама... Нема кусура.
 МАРТА: Како нема? Шта лупаш?
 СОФИЈА: Ја сам за кусур Ђури купила конзерву.
 (*Оде*)
 МАРТА: (*Узбуђено*)
 Шта лупа ово дете? Каква конзерва? Какав Ђура?
 ПРОКА: Мој мачак. Ваша Соња га, знате... обожава. Жонглер човек... мислим, као човек. Невероватно вешта мачка.
 МАРТА: Глупост! Мачак! Какав нонсенс! Само бедан изговор да се кусур не врати, да се новац упропасти.

У салон бучно улазе два носача унесећи пијанино, а за њима, тешко задихан, Видак оћреса обућу.

- І НОСАЧ: (*Сћење под тешком*)
 Где да га спустимо, учитељице?
 ВИДАК: (*Тешко долази до даха*)
 Требало би ти разбити ту пијану главурду, тупи воле, шта бленеш у ту грозну слику. Твој пилећи мозак не може да схвати да другарица није учитељица, него професор, а ви, господо носачи, да сте ишли у гимназију и то бисте знали.
 МАРТА: Шта лупаш, каква гимназија, мачак – жонглер?! Овде је реч о кусуру.
 ВИДАК: Кусур?! Молим? какав сад мачак?
 ПРОКА: Ђура. О Ђури је реч.
 МАРТА: Твоја ћерка је једно неодговорно, инфантилно, ефемерно створење.
 ВИДА: Разговараћу о томе касније са њом, Марта.

Носачи су обавили свој посао.

- І НОСАЧ: Е, па... збогом учитељице.
Њих двојица одлазе. Марта презриво гледа у мужа.
 МАРТА: Зар не видиш да те овај клипан овде зафркава?
 ВИДАК: Тешко схвата наш народ, Марта. Потребни су векови да му дође из дупета у главу.
 ЉУБА: Зашто не седнеш? Да ти донесем Јеленове папуче?
Видак осћане да сћоји. Прока сћавља ућал у камин.

ВИДАК: Стави сав угаљ. Најбоље грејање је грејање на дрва. Али, сељаци су шуме посекали, извукли се да не плате казну, е... е... да! Сељачка посла.

Улази Софија.

СОФИЈА: Нема деде. Нигде не могу да га нађем.

ЉУБА: Стигао ти је пијанино.

МАРТА: Само да га они разбојници нису раштимовали.

ВИДАК: Разговараћу о томе касније са њима, Марта.

ЉУБА: Свирај нам нешто.

Софија седне за пијанино и почне једну од Шојенових еџида.

ВИДАК: *(Нервозно одшеџа до џрозора)*
Лоше време за лов. Чим падне снег звери подивљају.
Дивљач просто побели. Не видиш зеца на метар.

ПРОКА: А и накотило се гада свакојакога. Не смем чизме у подруму да навучем. Бојим се да ми се неко ђубре не закачи за ногу.

ЉУБА: *(Занеџа музиком)*
Соња, злато, штета што ниси на конзерваторијуму.

МАРТА: Надамо се да ће Јелен моћи да је упише.

СОФИЈА: Ред је да прво Градимир студира.

МАРТА: Ја сам болесна и не знам колико ћу још дуго. А отац ти је ветропир. Још увек се окреће за сукњама.

ВИДАК: То није тачно.

МАРТА: Колико је глуп. Мисли да ја нисам о свему на време обавештена.

ВИДАК: Лажу смутљивци!

МАРТА: Нека га, нека се релаксира. Има проблема у предузећу. Хоће да га смакну.

Софија џрекине свирање.

СОФИЈА: Само подлаци пишу непотписана писма.

МАРТА: Говорила сам да је Шопен откровење, листање, разграђивање пупољака. Шопен је пролеће. Примакните ме ближе ватри.

Видак скочи и сервилно јој њогура фојтељу ка камину.

ВИДАК: Какви су то људи, Марта? Хуља до хуље. Ако се појави само један човек међу њима, сви су против њега, а ако нема никога, онда се као бесни пси бацају једни на друге.

МАРТА: А ни угао изгледа није добар. Појављује се неки ехо који мути по тоновима као да пијанино не ваља.
(Софији)
Куда ћеш ти опет?

СОФИЈА: Да видим шта је са дедом.

ЉУБА: Погледај и Градимирове нове слике. Фантастичне су, душо.

Прока изненада њрасне у смех.

ПРОКА: Уколико их кртице до сад нису смазале... хе... хе... хе...

СОФИЈА: *(Засџане уџлашено)*
Какве кртице?

ПРОКА: Па, тамо доле, у подруму. Платна ждери. Купус, дрво, кућу, нарочито су се око миле на његове боје од меда и јаја... ха... ха... ха...

ЉУБА: Нема кртица, душо, ни буба, наша кућа је уредна.

СОФИЈА: Чика Проко, срам вас било. Свом сину не верујете. Уобразиља је природна особина сваког уметника. А Градимир је уметник и то велики. Време које долази биће му наклоњеније од овога, људи ће бити шири, умеће да цене дар којим их је несегично наградио. Поносићемо се њим! Ми и не знамо како је необична срећа живети са тако обдареним младићем.

Оде у њоџуној џишини.

ЉУБА: То је истина.

ПРОКА: Опасно је доле, Љубо. Грета се откачила, свод је попустио, а и он...

ЉУБА: Шта он, Прокопије?

Пауза.

- ПРОКА: *(Промуца)*
Мислим... жели да буде сам, кад ради.
- МАРТА: Да ли ће икад пролеће, да ли ће икад сунце, да ли ће икад зима да престане?
- ЉУБА: Хајдемо у кухињу, Марта. Тамо је топлије. Ускоро ће и вечера. Чим Јелен стигне.

Марта с муком усџаје и уз Љубину ђомоћ ђолако нађушиџа салон.

- МАРТА: Ех, проклете ноге. Не слушају више. Веровала сам да ови наши лекари нешто знају, а они су ми кости скували у бањама. И то по скупе паре, драга моја. Мада овај једва чека да негде отпутујем.
- ВИДАК: Али, Марта... како можеш? Па ти знаш да ја без тебе просто... гладујем. Соња не уме ни пасуљ да скува.

Њих две излазе. Видак осџаје ђред залуђљеним врађџима.

- ВИДАК: Баџи још неко дрво и дувај док се не разгори. Марта не подноси хладноћу, а ни суво дрво неће баш најбоље да гори, ако се у њега не дува.

Одшеџа до ђрозора и зури најоље.

- ПРОКА: Гадно.
- ВИДАК: Овакву међаву сам доживео на фронту. Као да су ми плућа била пуна снега. Око мене, у мени, све је шкрипало, а сад... хоће моју главу.

Прока ђроџара вађру.

- ПРОКА: Не треба да бринеш. Комисија је погрешила. Грешка је била.
- ВИДАК: Али, новаџ фали. Они кажу да новџа нема.
(Уђорно џа фиксира)
Шта је са новџем?
- ПРОКА: Све је у књигама.
- ВИДАК: *(Презриво)*

Књиге. Нека они мене питају о квалитету цигле са којом ја градим ово друштво, социјализам, гараже, фабрике, шупе, облакодере, да ли је цигла добро печена. Да ли цреп пропушта кишу да неимарима не цури кроз плафон, да их не узнемирава у њиховом праведном гневу, у њиховом заслуженом миру. Да нисам ја случајно друштву подметнуо

непечену циглу, или крњав цреп? То нека они мене питају. Шта сад сви они хоће против мене?! Да одговарам за разне папире и књиге према којима сам одувек био подозрив. Ја хоћу да радим, разумеш, ја хоћу да градим, ја сам млад, а те твоје књиге ме не занимају. Од тебе су направили књиговођу, а од твог сина кретена. Није он луд. Не! Не!

ПРОКА: Злоба. Велика људска злоба је у питању. Разболео се од љубоморе.

ВИДАК: Какве љубоморе, будало? Шта бунцаш! Соња му је као сестра. Одрасли су заједно.

Прока дрхџаво, некако болешљиво погледа у Видака.

ПРОКА: Он мисли... да ме Љуба вара са тобом.

ВИДАК: Шта?!

ПРОКА: Како је то могуће, мислим? Ја признајем да сам будала, али ми смо стари другови, а Љуба је поштена жена. Удала се за мене из љубави.

ВИДАК: Како те није стид да измишљаш тако гнусне ствари? Она се жртвовала за тебе, а ти вређаш старог пријатеља и директора, своју жену, своје једино дете. Није ни чудо што је крај тебе полудео, љубоморна, алкохолизирана креатуро.

ПРОКА: Ја сам потонуо, пријатељу. Дубоко сам потонуо. Не знам шта ме је то толико збунило. Стидим се, заиста, опрости што сам забрљао. Упознао сам једног врсног човека, Филипа Јоића, можда си чуо за њега. Има систем како да књиге доведемо у ред. Видећеш. Биће и новца. Де, разведри се. Данас је веридба твоје једине ћерке, твоје миљенице.

Чује се ѝродоран Софијин врисак, ѝа ѝуцањ.

ВИДАК: Шта је то?!

ПРОКА: *(Шайаџом)*
Господе! Он је убио. Убио је Соњу.
(Заурла)
Звер! Звер!

Поѝрча ка враѝима, али се гоѝово судари са Софијом која избежумљено уѝрчи у салон.

ПРОКА: Соња! Девојчице. Хвала богу.

ВИДАК: Шта се десило? Зашто врѝтиш?

СОФИЈА: *(Конспирнирано)*
Гамижу...

ПРОКА: Шта гамиже? Она је у шоку. На кога је пуцао, Соња?

СОФИЈА: Тамо доле... генерал у крви.
(Зајеца)
Ох, тата. Како је то ужасно, како је то страшно!

Задихано, њешко вукући ноге, улази Марта.

МАРТА: Хајде, смири се и реци хладно о чему се ради. Је ли убио мог оца? Шта је са генералом? Говори!

ВИДАК: Марта. Зар не видиш да је она опет у кризи?

МАРТА: Значи тако, а?

СОФИЈА: Нисам, мама. Нисам.

МАРТА: Обећала си да више никада нећеш! Је ли то обећање? Па, онда? Гледај ме у очи. Право у очи. Чујеш?!
(Дубоко је загледа у зенице)
Не. Ипак си ти била добра девојчица, ипак се нешто збиља десило.

ВИДАК: О чему се ради?

ПРОКА: На кога је пуцао, Соња?

У салон ужурбано улази Љуба.

ЉУБА: На кога би он и из чега пуцао, Прокопије?

ПРОКА: Господе! Тамо доле... у подруму... можда... генерал у крви, а они не схватају да је мом дечаку потребно лечење. Соња, девојчице, ти не знаш колико га је све то уздрмало, та веридба и то... па, он је у тебе већ годинама лудо заљубљен, он те избеумљено воли...

Одједном, враћа се са шреском ошворе и Градимир домаршира до средине салона, зајим њинесе војничку шрубу усшима и снажно засвира команду "мирно".

МАРТА: Јадник.

ГРАДИМИР: *(Продере се)*
Јунаци! Потомци славних јуришних трупа! За егзерцир – мирно! Бенерале! Багра је спремна за смотру.

У ошрцаној ѡарадној униформи, ошперећен мноћобројним одликовањима и ордењем, са исуканом сабљом у руци, на сцену улази деда Вишомир. Он

ГРАДИМИР: А одоздо, мама, наваљује кал и цела конструкција полако тоне у каљугу и воловску балегу. Све док до гуше не утону у смрад и благоутробије.

Градимиp оћкоичава кайућ и из недара извуче ћросћрељену крћщцу са које кайље крв.

ЉУБА: (Врисне)
Шта си то донео? Носи то напоље!

ГРАДИМИР: Убио сам лопова.

МАРТА: Па он гада! Гада је унео у кућу!

ВИДАК: Какав погодак. Тачно кроз главу. Ево, погледај. Око јој излетело.

ПРОКА: Добро. Јесам ли ја рекао да је он пуцао?

ГРАДИМИР: Направиле су кртичњак у подруму. Одоздо пробиле, па гамиже. Не може да се копа, каже. Зима је. Земља пуца.

ПРОКА: Види гада. Ко би се сетио подрума.

ГРАДИМИР: Да нема мене живе би нас затрпале. Чујете? Ево, опет стружу. Слушајте како греде крцкају, како грађа пуцкета.

МАРТА: Ветар крцка. Мећава.

ГРАДИМИР: Доскочићу им ја.

ЉУБА: Градимире! Шта то радиш, сине? Зар нови тепих да окрвавиш? Јелен ти то неће опростити.

Градимиp ћресне убијену крћщцу о ћод.

ГРАДИМИР: Крмак ће, мама, морати са тим да се помири. Ја га се више не бојим.

Нећримећен, Јелен у ловачкој оћреми је нећшћо раније ушао на сцену, скинуо бунду и ћеданћино је расћоредио да се суши. Сада се окреће, мирно ћрилази Градимиру и хладно ћа ћосмаћира.

ЈЕЛЕН: Хајде. Покупи то.

Тишина. Градимиp ћрећће изненаћено.

ЈЕЛЕН: Одмах. Овог часа.

МАРТА: Стигли сте, хвала богу.

Пауза. Градимиp се саћне и у ћишини ћодићне крћщцу са које још увек кайље крв.

ПРОКА: Соња је купила Ђури конзерву са храном за псе. Коњско месо, али млевено. Ђура има да ужива, само... нигде не могу да нађем нож за конзерву.

ЈЕЛЕН: А сад узми крпу и обриши све то. Тако... тако... Како сте, госпођа Марта? А ти, Соња? Изненађена! Као да се не радујеш што сам на време стигао за свечаност. Умало се нисмо смрзли завејани. Ветар је страшан. Донеси ми папуче, Градимире.

ЉУБА: Не дирај га.

Градимиp се не миче.

ЈЕЛЕН: Шта? А, тако, тако... Шта је са папучама?

ГРАДИМИР: Донеси их сам. Ја те се више не бојим. Ја сам то...

Јелен му нагло удари јак шамар. Тренућак најегше ћишиине.

ЈЕЛЕН: *(Гуши се од навале беса)*
Где си нашао тог гада?! Говори! Где си нашао ту кртицу?!

У ћишиини Градимиp ћогне ѓлаву, обавије крју око мрћве живоћине и изнесе је најоље.

ЈЕЛЕН: *(Заћрећашћено)*
Ма шта је ово? Зар он мени тако, свом ујаку?

ЉУБА: Добро је сад. Хајде, смири се.

ЈЕЛЕН: Како, кад сваки нерв трепери у мени? Звери су подивљале од зиме, замало главу да изгубим, а он недопуштено претура по мојим стварима. Зар сад да га шибам, толиког коња?! Напале су нас бесне лисице, невероватно како те дрско гледају у очи. Мирно прилази, мислиш просто хоће да се мази, а њушка јој огрезла у пени.

ВИДАК: Дахом човека могу да окуже.

ЈЕЛЕН: Чуј, дахом! Окужи нам друга Мију, просто га пљуну, брате, оном пеном у око. "Видесте ли, другови, каже друг Мија, она ме пљуну. Може ли то бити последично?"

ВИДАК: Па онда...
(Збуну се и заћућиа)

ЈЕЛЕН: Шта онда?

ВИДАК: У том случају, мислим... готово. Са њим је готово. Мислим.

МАРТА: Мој муж је у последње време растројен.

ВИДАК: Беснило је опасна појава, Марта.

МАРТА: Боји се превременог пензионисања. Заборавља ваше обећање да му се тако нешто не може догодити.

ЈЕЛЕН: Искључено, госпођа Марта.

МАРТА: Можете ме звати “мама”.

ЈЕЛЕН: *(Одобрава)*
Да, мама.

МАРТА: Приђите да вас пољубим.

Јелен се сагне, Марта поднесе образ, Јелен је љуби у образ. Истовремено, она га хвата за јакну и оштро посмајра.

МАРТА: Је ли то обећање сигурно?

Јелен покушава да измигољи. Марта га чврсто држи.

ЈЕЛЕН: Да... да... наравно. Ето, видите, мама. Мени је драго, ето, што је све тако прошло, без злобе. Уверавам вас.
(Ослушкује)
Шта то тамо лупа?

Чује се шкрипа.

ЉУБА: *(Забринут)*
Ако се та греда откачи?

ЈЕЛЕН: Каква греда?

ПРОКА: Море, нечиста посла. Поправио сам, али... Ево, слушај. Као да неко ту греду намерно струже, мени за инат. Идем опет да погледам.
(Пође)
Срушиће нам кућу.

ЉУБА: Причврсти је нечим док не прође зима. Па ћемо мајсторе на пролеће.

Прока изађе.

ЈЕЛЕН: А ти, Соња? Зашто ћутиш? Није требало толико да бринеш. Вук осећа свој пут, другови. Био сам ја и у тежим ситуацијама. На факултету су ме мрзели због правдољубља. Свима редом скрешем у брк. Волим истину и спреман сам због ње да страдам.

СОФИЈА: Понизио си Градимира.

ЈЕЛЕН: Молим?

СОФИЈА: Пред свима нама си га увредио.

ЈЕЛЕН: А, не. Батина је из раја изашла. Град постаје настран, а његов отац је неспособан и за било шта друго, а камоли да дигне руку на њега.

СОФИЈА: Ти си садиста.

МАРТА: *(Сћрођо)*
Софија!

ЈЕЛЕН: Ја њега нисам тукао због садизма, мама. Он је луд и ја морам...

ЉУБА: Он је луд!

ЈЕЛЕН: Корбач, Љубо! Понекад само мој ловачки корбач може да га савлада.

Уђе Градимир. Носи Јеленове љауче и ћујке их сћусћи крај њега.

ЈЕЛЕН: *(Радосно)*
Шта сам ти рекао, шоња. Познајем ја њега. Са таквима треба само строго. Кад упознају дужност, спознају и своју вредност.

Из љодрума дојре удаљено лућане чекићем о жреду.

МАРТА: Овде је заиста хладно, Љубо. Хајдемо назад у кухињу, молим, да не бих била принуђена да поново седам у своја ортопедска колица. Желела бих, сине, да са вама мало попричам о вашој и Софијиној будућности.

С муком усћаје. Видак љрићрчава.

ВИДАК: Да ти помогнем, Марта.

МАРТА: Не треба. Само снагом личне воље могу да се одупрем, да се спасем те опаке болештине.

СОФИЈА: Мама зашто деду не доведеш кући? Овде је несрећан.

МАРТА: Сви смо ми несрећни. Ја, твој отац, ти. Ти ниси. Ти ћеш се удати и то ће бити решење за тебе.

ЈЕЛЕН: Мени је друг Мија обећао да ће му изградити генералску пензију. Народни јунак, каже, мора да живи боље.

МАРТА: Дај, боже. Дај, боже. Захвалићемо кад видимо.

ВИДАК: Ја се одмах враћам, Марти. Видећеш шта сам ти одабрао. Увоз из Лондона. Ма, не, не, ти изгледаш сјајно, заиста перфектно, с обзиром на стање здравља, мислио сам на прње које не доликују твом стасу... и... ма, чим се нешто појави, одмах плане. Сви кукају, а нико не зна одакле им паре.

МАРТА: Краду.

ВИДАК: Стижем на време за вечеру. Таман док сто поставите.
(Оде)

МАРТА: (Виче за њим)

Само немој као прошле године онај глупави жерсеј који ни твоја ћерка није хтела да обуче. И не заборави да тражиш рачун. Хоћу тачно да знам колико шта кошта. Прави будалу од себе. Да није тако поштен, одавно бих га отерала. Укрутио се као проштац, стоји овде као нека замлата, а у ствари је добар човек. Једва чека да оде. Па нека иде, нека мало протегне ноге, кад ја то већ годинама не могу. Хајдемо и ми у кухињу. Соња, напред! А ви, сине, будите мало паметнији, ако хоћете да заслужите љубав жене.

ЈЕЛЕН: Да, мама.

Сви оду у кухињу изузев Градимира који кришом извлачи њишићољ и заверенички дрхћаво њуни за меџима. Зајим за лагано њодиже и нишани у врати на која улази Прока. Он крајковидо жмирка, не воли да носи наочаре, иако досића слабо види без њих.

ПРОКА: Богами, изгледа да си у праву, доле је прави кртичњак и то велики, а кртице сваки час без страха некуд претрчавају. Бојим се да их је нешто узнемирило, да није нека непозната болест у питању.

(Тек сад њриметии њишићољ ујерен у себе)

Знао сам да си набавио пиштољ. Врати то, сине. Врати ујаку док још није видео да си му дирао ствари. Убиће те, ако примети.

Градимира осваја хистерична дрхћавица. Загрца од њлача. Гуши се у сузама. Прока је дирнуи. Прилази му, узима њишићољ, њријиска главу на љруди.

ПРОКА: Немој, сине. Немој молим те!

КРАЈ ПРВЕ СЛИКЕ

ДРУГА СЛИКА

На сред салона дуљачак сџо прекривен сџолњаком, а на сџољу свакакве ђаконије. Вечера је у џоку. Марџа, Видак, Прока, Љуба, Софија и Јелен ђуџке једу. То џоџраје неколико минуџа. И док најољу невреме џовремено дивља, унутра се чује звецкање есцајџа. Јелен пресџа да једе, закрвављеним џољедом заокружи џо присуџинима и заурла.

ЈЕЛЕН: Добро! 'оћемо ли ми да градимо социјализам, ил ћемо да јебемо сојке? Да градимо, урла друг Мија, оно, за шта смо се борили. Па, докле ће онда, урлам и ја, овде више да се једе, него што се зарађује? Улице су нам прекриле коре од банаана и поморанци, па се понека и цела закотрља, као да смо Адис Абеба у Африци, а не Србија. Где су шљиве, друже Мијо, џанарике и маџарке, где су оскоруше, мушмуле и дрењине, ко нам пече кестење и бере дудиње, ко обрсти боровнице, маслињаке и јагодњаке, где је кукуруз печењак и српски фолклор?! Српски пасуљ, српски купус, српски сир и кајмак, ђувеч српски, пита гужвара, дивља свињетина, зечевина, јаретина и ђуретина... Вуретина, само ако је млада и сочна, а не стара и жилава као ова. Много смо се, брате, распустили. Много. Скупоцени напитци се пију, Џони валкери и бразилијанска кафа нам упропашћавају омладину, фармерице и чупавци, оће да нас истисну са кормила и потопе брод у бури опасних друштвених струјања.

(Урла)

Е, не може! Не дам! Не дам!

(Енерџично заџризе у баџак и бесно оџсује)

Каква је ово ђурка, Љубо, јебем му бога, зуб да сломим о жилу, и то предњи, да ме нагрди нека сељачка фукара и мој килави зет!

(Нелаџодна џишина. Сви једу ђуџке. Он усџаје, одлази до оџледала, зева, завлачи руку у усџа и дрма зуб)

У бога не верујем! Према томе, венчање неће бити у цркви. Имамо ми данас веће ауторитете.

(Враћа се, седа за сџо и насџавља да једе)

Ја сам човек од угледа, у бога не верујем, а молио бих да се ви од њега оградите. Човек сам на месту и без мрље у биографији. Патриота, сиротињско дете и бескомпромисни револуционар. Друштвени инжењер, политички програмер, акциони радијус наше оперативе. А то што неки тврде да Маркса нисам читао, да за “Капитал” нисам чуо, а да ми ми

је идеологија теологија, једу лајна, јер Баћа је поткован, још они не знају ко је Баћа, како Баћу прима друг Мија. “Ја ћу, каже, да ти скувам кафицу јер знам колико твоје добро расположење вреди за ову нашу беду и сиротињу. Паланку, каже, хоћемо да подигнемо, али не можемо без тебе”. Пих
(Пије вино),

престоница мене чека, Београд, чекам само да вам дам шансу, да вам растумачим ове нове инструменте, па да са мојом милом Софијом запливам асфалтним путем ка граду наше будућности. Таленат треба развијати. Да ми женица буде професор, да на малим инструментима ствара велике мелодије, да одмарамо уморну душу од тешке друштвене одговорности која нас притиска. Је ли тако, тата? Тата!

Налеи мећаве. Видак ослушкује заси́рашено.

ВИДАК: Дивље неко време.

Тренуи́но заси́аје, а онда се у краи́ком инт́ервалу зачује како кућа шкри́и.

ЉУБА: Јеси ли сигуран да си ту греду добро учврстио?

ПРОКА: Ех, сигуран. Да, али, бојим се да је ја ипак нешто гризе.

ЈЕЛЕН: *(Поднаи́и́то)*

Ја сам много размишљао о животу, мама.

(Једе)

Е, па

(Пије вино),

могу да вам кажем да мене и Соњу чекају бели коњи пред капијом среће.

Марша снажно удари њесницом о си́о.

МАРТА: Срећу не признајем! Само организацију и ред. Ја, лично, никад нисам имала среће. Шта ће ми? Имам мужа који ме не воли. Додуше, он никога не воли. Имам ћерку која ме мрзи, али она све мрзи, па и саму себе. Имам породицу која једва чека да умрем. Не треба опонирати. Мени то не смета. Смета ми болест која хоће да ме дефинитивно окује за постељу. Али, ја се не дам. Ни један прави човек никада није имао среће. Срећа је ако можемо да чујемо музику. Бетовен ни то није могао. Био је глув кад је компоновао божанствену Девету симфонију. Али, правим звуцима нису неопходне уши. Довољна је душа. Дрхтава, треперава душа која се купа у звезданим тоновима свега што постоји. Читавог космоса!

Она укрупњено усџаје и зајева високим, дрхџавим џласом “Оду радосџи” из Бейовенове Девеџе симфоније. Осџали слушају са осећањем нелаџодносџи. На сцену улази Филип Јоџ у свом изношеном каџуџићу, са великим шалом око враџа и џозамаџним, разбарушеним и неџако сџа-рушеним букетом хризанџема у рукама. Јоџ снажно зајљеска и мно-шџиво увелих лаџица се разлеџи около. Марџа се џресече усред џласа.

ФИЛИП: *(Ужурбано)*
 Дозволите. Дозволите ручицу. Моје дубоко поштовање. Примите овај поклон у знак моје искрене захвалности.
(Помџезно скида шеџир, клања се, џокушава да је џољуби у руку, али му Марџа не дозволи)
 А, не! Не, не и не! То ми не можете учинити. Не дозвољавам! Она нас, господо, овде, наше рустикалне уши, гости музичким кавијаром а миланска Скала плаче за оваквим велебитим сопранима. Не. Ја морам вашу руку. По цену...

Оџима се са Марџом око џене руке, али једино усџе да јој неџако уџраџи цвеће.

МАРТА: Ма је ли овај нормалан? Што ти стално џубиш у руку?

ФИЛИП: Срећна вереница, ако се не варам?

МАРТА: Вараш се.

ФИЛИП: *(Не збуњује се)*
 Како?! А, тако, тако..
(Брзо се сналази, оџрџне букет из Марџиних руку и раз-џледа џрисуџне)
 Ко ме онда припада овај скромни поклон и моје искрене честитке?

Пауза.

ЈЕЛЕН: *(Мрачно)*
 Ко је овај, Љубо?

ФИЛИП: *(Не збуњује се)*
 Признајем, господо, у срце сте ме дирнули, душу сте ми разнежили. То волим да видим. Кад се у Србији не ждере само и не рока, него ужива и у уметности. Па се онда неки питају у чему је разлика између просечног Србина и Енглеза, или Француза, или Италијана. Свирају они, свирамо ми, певају они, певамо ми. Само што ми више рокамо.

- ЈЕЛЕН: *(Полако устјаје)*
Добро. Хоће ли већ неко да ми каже ко је ова скитница и шта овде ради? Проко!
- ПРОКА: Филип Јоић, Баћо. Намерава да купи чезе... проста душа, хоће да се вози. Жели да се врати у село, па да пукне бичем и запева оно...
(Пева):
„Идем путем, песма с 'ори,
Миле с меном не говори, ој...”
- ФИЛИП: *(Подигне шешир у дерџу)*
Ех, Србијо, лепотице, још увек има живота у теби.
- Јелен му њриђе, зџраби букеић цвећа и баџи ља у њећ.*
- ЈЕЛЕН: Напоље!
- ФИЛИП: *(Промрмља)*
Гори, гори ватрице, донеси ми парице.
- ПРОКА: Јелене, Баћо, не греши душу, рођени. Не треба се љутити, срећу треба сачувати. Тако каже Филип Јоић. Ко данас са срећом не рачуна, тај има мало изгледа на успех.
- ФИЛИП: Господо, у вашој кући, изгледа, има пацова.
- МАРТА: Шта?
- ФИЛИП: Малочас сам видео једног. Огроман, црн, цигару пуши.
- ЈЕЛЕН: Ма где пацов пуши?
- ФИЛИП: У ходнику. Пиљио је у та врата и испуштао оволике колутове дима.
- МАРТА: Јеси ли ти сигуран да је то био пацов?
- ФИЛИП: Јесте, мадам. Права пацовчина. Оволика.
- МАРТА: У овој кући се дешава нешто необично.
- ЈЕЛЕН: Шта, мама? Шта има ту необично? Скитница просто лаже, а ви се одмах лепите за његову фантазију.
- МАРТА: Док сам певала, одједном сам и сама постала свесна да ме тамо неко, из прикрајка, нетремице посматра. Али, ко? Кад сам боље погледала већ је било касно. Утекао је и оставио свој одвратни, слепи поглед дубоко урезан у мом мозгу.
- ФИЛИП: Можда је слушао Бетовена.

- МАРТА: Нисам луда. Сигурна сам да је ту била гадна, црна животиња. И да нас сад однекуд, из прикрајџа, посматра.
- ВИДАК: Машта ти је пренадражена. треба да се одмориш.
- МАРТА: Од чега да се одморим? Од живота? Како да се одморим?! Да умрем?!
- ПРОКА: А да није кртица, мислим... Можда је она ипак из подрума неџако успела. Ђаво ће је знати како, али...
- ЈЕЛЕН: Кртица је пољска животиња и не врзма се по кући.
- ПРОКА: Доле их заиста има, Баћо. Грета је поново олабављена. Изглодана, готово прегрижена. Побеснеле су од глади.
- ЈЕЛЕН: Па због тога сигурно и пуше?
- СОФИЈА: И Градимирова платна. Боје, четке, све је упропашћено.
- ЈЕЛЕН: Откуда ти знаш?
- МАРТА: Не бих могла поново да поднесем тај сусрет.
- ЈЕЛЕН: Ма шта је вама, мама? Овде је све у реду. Ви сте бар жена рационална, не верујете, ваљда, у тако што. Ако сте нешто и видели, онда је то сигурно био пацов, само што ја у том случају не знам одакле овде и пацов. Ова кућа је чиста. Проко! Јеси ли избацио прошлогодишњи купус?
- ФИЛИП: Пацови не једу купус, докторе.
- ЈЕЛЕН: Ти... напоље! Сместа! Марш напоље, док нисам наредио да те ухапсе.
- ФИЛИП: Ехеј, лакше мало, докторе. Лакше мало. Охладите живце, џовече. Мене не вреди љутити, ја сам на хапс навикао. Док се кртице слободно шетају вашим ходницима, ја и мој систем, уз ваше скромно улагање, обезбеђујемо и гарантујемо ренесансу. Богатство и све што иде уз њега. Љубав, срећу, благостање, самопоштовање, па чак и моћ да се располаже сопственом судбином и битно утиче на туђе.
- Јелен му ѓневно ѝрилази, ѓрубо ѓа хваћиа за јаку, ѓура ка враћима и избацује из куће.*
- ЈЕЛЕН: Напоље, скитници! Напоље! Нашао си цркву у којој ћеш да се помолиш богу. Ја сам твој бог и научићу те како се понаша у пристојној породици, са пристојним људима. Губи се док нисам наредио да те ухапсе и пребију.

Извацује ђа из собе, враћа се, узбуђено вади чешаљ из унућраињеџ цеџа и чешља косу.

- ПРОКА: Ма, људи... систем је то, еј... неомашив. Зна човек.
- ЉУБА: Шта зна?
- ПРОКА: Па, то, мислим... Разуме човек, је ли... Схватате?
- ЈЕЛЕН: Упозоравам те, Прокопије. Ово је твоја кућа, али град је наш. Земља је наша. У њој нема места манипулацијама и нерадницима. Они по читав дан ништа не раде, само троше туђе новце и маштају, маштају, све док не измаштају, ђаво ће га знати шта. Где су ти пацови и кртице које рију под нашим ногама, које нам подривају и гризу потпорне стубове све док нам кров не падне на главу? Где?! Нека се само помоле из својих рупа и ја ћу их по њушци, тако ми свега, запливаће у сопственој крви! Ко су ти подривачи, ако нису они, огрезли у болест и халуцинације, у мржњу и презир према свему што је чисто и здраво. Овог пута је добро прошао. Следећи пут ћу кичму да му сломим, па ћу тек онда да позовем патролна кола. Нека воде опсенара и лопова у хапс!

Враћа се ѿново оћворе и на сцену се враћа Филип Јоић. Долази до средине салона и узима шешир који је ѿу осћавио.

- ФИЛИП: Пардон. Заборавио сам шешир.

Досћојансћвено крене ка враћима, али ѿре но шћо изађе срећне ђенерала Вићомира са исуканом сабљом и ѿрубом у усћима. "Тру... ѿру..." болно јечи ѿруба и исћушћа дуџ и ѿројали ѿон.

- ВИТОМИР: *(Виче)*
На кртичњак! На кртичњак? Уништимо штеточине!
- ФИЛИП: Тако, тако, ђенерале.
(Виче)
Распали по непријатељу. Плотуном!

Филип се најне и кроз надуване образе исћусћи једно ѓромоџласно "ћрћи".

- ЈЕЛЕН: *(Пренеражено)*
Шта је ово, бре?! Он хоће да га ја корбачем!

Крене ка враћима, али ђа Марћа заусћави.

- МАРТА: Станите! Шта је то опет? Каква се то цика тамо чује?

Из ходника ѓробије цичање исїуњено сїрахом и очајем. Одмах заїим радосїан Градимиров смех.

ГРАДИМИР: *(Сїоља)*

Лопов! Још један је долијао.

Снажан ударац ноџом оївори враїа. На сцену уђе Градимир носећи обема рукама кавез у коме уз їиску и цїку, луда од сїраха, баврља ухваћена крїица.

ГРАДИМИР: Уједе ме, гад проклети! Газу!

ЉУБА: *(Уїлашено)*

Градимире, шта је то?

ГРАДИМИР: *(Урла)*

Нађи газу, крв да зауставим!

Филиї скине свој шал и додаје ѓа Градимиру.

ФИЛИП: Дозволите, маестро. Изнад ране треба подвезати. У случају да је бесан. Клицу треба онемогућити.

ГРАДИМИР: Ја ћу њега по њушци, мама. Звекнућу га, тако ми бога! Хоћеш да гризеш, а?!

МАРТА: Ха! То је он! Доста ми је свега. Носите ту гадост напоље. Све ће нас заразити.

ГРАДИМИР: Не бојте се. Гризе само кад је уплашен. Приђите слободно.

МАРТА: Слепо чудовиште.

ГРАДИМИР: Хајде. Дај тетици шапицу.

МАРТА: Нисам шашава! Шта он хоће од мене? Да се рукујем са тим монструмом!

Филиї је у међувремену сео за сїо и навалио на вечеру и вино.

- ФИЛИП: *(Зајева из свеџ љаса)*
„Мрак је, ветар пуше,
нигде живе душе...”
- ЈЕЛЕН: Ма шта је ово, Љубо?
- ПРОКА: *(Прикључује се њесми)*
„Девојчица мала
метлу појახала...”
- ПРОКА,
ФИЛИП и
ВИТОМИР: *(У хору њевају)*
„Хопа, цупа, девојчице,
моја вештичице...”
- ВИДАК: Смак света. Ето, шта је. Сви су полудели.
- ЈЕЛЕН: *(Урла)*
Тишина!
- ГРАДИМИР: *(Крџици)*
Тако, тако, гаде. Боле те очи, жмиркаш на светлу, а доле
рушиш све око себе.
Градимиr јури њо соби, укључује сва свеџла, све ламџе.
- ВИТОМИР: Сад ће он да прогледа.
(Дува у џрубубу)
- ЈЕЛЕН: *(Преџећи Градимиру)*
Носи то напоље!
- ЉУБА: Њега остави на миру!
- ЈЕЛЕН: Он хоће да га ја корбачем!
- ФИЛИП: Ех, корбач! Док се ви овде љутите, вечера се полако хлади.
Изволите, докторе, узмите, послужите се. Ево. Ово је бут од
једног великог овна.
- Јелен ѓа удари њесницом њо сред лица. Филип џолеџи ка џоду. У бунилу је
од ударца, једва усџе да седне. Руком брише крв са лица.*
- ЈЕЛЕН: Ма, ја ћу тебе... Ишибаћу те.
Одјури са сцене. Прока џриџрчи Филипџу и џолако ѓа диже.
- ПРОКА: Филипе, пријатељу, не љути се... Дobar је он човек, само...
пијан је. Пијан. Биће и њему сутра криво. Видећеш.
- ФИЛИП: Ништа, овај... баш ништа. Ја онако пролазио, па ... чујем,
музика свира, ваш анђеоски гласић, мадам, а они... по
њушци.

(Кружи по соби и урла, затим смирено погледа у Јелена и сјане)

Не кука, него се радује.

ЈЕЛЕН: *(Одлучно)*
Треба позвати хитну помоћ.

Енергично пође ка излазу, али се зачу веома снажно крцкање које га прикова за место. Оно се појачава, претвара у шкрипу, а онда се изненада проломи жестоко пресак, па се све умири. Чује се само узнемирено скичање крилице у кавезу и Градимиров смех.

ЈЕЛЕН: Шта је то?!

ВИТОМИР: Оде греда.

Опирчи са сцене.

СОФИЈА: Стани! Не иди доле, мили! Не иди доле!

МАРТА: Шта ти је? Хајде, мала. Полако. Видаче, воде!

СОФИЈА: Гуше ме њихов бес и мржња. Ох, мама, оне су полуделе... Те очи... без зеница...

МАРТА: Смири се, чујеш! Греда је пала, па шта? Једна греда. Неће кућа због тога да се сруши. Не бој се.

СОФИЈА: Напашће га... оне ће га напасти, деду! Градимире! Заустави га. Мама,, зар не чујеш како зидови непрестано пуцају, како наваљују на греде, оштро шкљоцање чељусти о дрво... Јадни деда. Сувише је стар. Не може сам да се брани.
(Пада у хистерични плач)

МАРТА: Видаче! Она је опет узимала оне лекове.

ЈЕЛЕН: Какве лекове?

ВИДАК: Ја сам јој строго забранио, Марта. Лекар је рекао, готово је са тим. Готово. Зар се не сећаш?

МАРТА: Шта је са том водом?!
(Софији)
Хајде, реци јасно о чему се ради. Говори!

СОФИЈА: Не могу, мама. Не смем. Питајте њега.

Сви погледају у Градимира. Он ћути. Видак јој пружа чашу са водом.

ВИДАК: Ево воде.

Софија жудно пије.

МАРТА: *(Градимиру)*
Дакле?! Какве су то глупости? Чиме си успео да је тако препаднеш?
(Софији)
Пиј крупно.
(Градимиру)
Хоћеш и нас да уплашиш, а?
(Градмир ћући)
На крају, кртица је само кртица. О чему се ради?

ЈЕЛЕН: *(Бесно)*
Говори!

МАРТА: *(Окреће се нервозно Софији)*
У крупним гутљајевима, рекла сам.
(Градимиру)
Дакле?

Пауза.

СОФИЈА: *(Проишће)*
Сишла сам доле да видим слике.

ВИДАК: И то сам јој стриктно...

МАРТА: Завежи!

Пауза.

ВИДАК: Добро, Марта. Завезаћу.

МАРТА: Даље!

СОФИЈА: На улазу у подрум зачула сам неку цику. Градмир је стајао окружен црним животињама и зурео у изгрижена платна, у брда изроване земље. Животиње су се непрестано кретале око његових ногу и цичале. Одједном, са искеженим зубима, почеле су да насрћу на њега. Он је у почетку мирно стајао, а затим је почео да се жести. Покушао је да их ногама отера, почео је да их гази и шутира, али оне се нису повлачиле. А онда је дошао деда и дунуо у трубу. Десетак узнемирених кртица истрчало је из каце и напало деду. Цика разбеснеле гамади је парала уши. Ја сам укочено стајала. Изненада, одозго, са греде, читаво клупко животиња сручило се на дедину главу. Нисам могла да схватим, да верујем, скаменила сам се од ужаса и завриштала као луда. Пуцањ ме је трао. Градмир је пуцао у клупко које се скотрљало са дедине главе. Једна је остала да лежи, а остале су се

разбежале скривајући се у своје црне, мрачне рупе. Ох, мама, како је то ужасно. Бојим се велике несреће. Хајдемо кући.

ЈЕЛЕН: То је бесмислица! Делиријум тремс! Халуцинација!

МАРТА: Боле ме зглобови. А и поглед на ову јадну животињу ме деконцентрише.

ЈЕЛЕН: Избацићемо је напоље. На снег.

Он њружи руку ка кавезу, али је, уз цику живојшине, нагло њргне наѡраѡ.

ЈЕЛЕН: *(Зайањено)*
Па она... хоће да гризе, Љубо? Мене да гризе?
(Подигне корбач)
Показаћу ја теби, гаде!

МАРТА: Доста суровости!
(Јелен засѡјане)
Обрачунајте се са њом кад ми одемо.

ЈЕЛЕН: Али...

МАРТА: Касно је.
(Осврће се, са сѡрахом загледа ѡ ѡшковима)
Боље да сад пођемо кући.

ЈЕЛЕН: А прстен, мама? Шта ћемо са веридбом? Послове ипак треба посвршавати.

МАРТА: Па добро, онда, приђите. Да вас благословим, па да идемо кући.

Јелен ѡриђе и клекне ѡред Марѡу, додавши јој ѡрсѡен. Марѡа ѡа разгледа.

МАРТА: Прстен од платине. То се данас носи. А не од масивног злата, са ликом цара Фрање Јосифа.

ЈЕЛЕН: Шта фали владарском лику? То је бар проверено злато. Ево, има и печат.

МАРТА: *(Уморно)*
Добро, онда, Соња приђи.

Пауза. Соња се не ѡмери.

СОФИЈА: Ја, мама...

- МАРТА: Соња, не мучи ме, дете.
- СОФИЈА: Ја, сада, мама, заиста... не желим. Не могу. Опрости, Јелене, али ја морам још да размислим...
- ЈЕЛЕН: *(Промуца)*
К... к... како?
(И оџа оџворених усџију)
- СОФИЈА: Хоћу напоље. Пустите ме.
(Крене као у сну)
- МАРТА: *(Зайоведнички)*
Софија!
- Соња сџане. Љуба јој џриџрчи.*
- ЉУБА: *(Нежно)*
Али, Соња, злато, зашто? Не бој се, душо. Вратиће се деда.
- ВИДАК: У грозници је. Марта. Зар не видиш да дрхти? Треба је извести на ваздух.
- МАРТА: *(Осорно)*
Остави је!
- СОФИЈА: Не, мама. Нећу.
- МАРТА: Хоћеш!
- ЈЕЛЕН: Али, кућу ћемо на пролеће дератизовати, Соња. Затворићемо подрум. Нећемо запоставити ни једну рупу. Најмању пукотину, мама. Запушићемо врата и прозоре. Отворићемо ваздух. Уништићемо им последњу шансу.
- СОФИЈА: Не интересују ме ничији мотиви. Ничији. Заиста. Градимире... опрости... ако можеш...
- Он, сџиснуџиш усана, укочено ѓледа џреда се, не џримерујући је. Соња исџрчи у мрак и снежну олују.*
- ГРАДИМИР: *(Болно)*
Соња!
- Зайањен, Јелен усџане, још увек не схвайајући.*
- ЈЕЛЕН: Види сад ово, Љубо. Ја хтео сиротињу да помогнем, а они мени ногу у дупе.
- МАРТА: Глупа гуска! Научићу је ја памети. Видаче!
- ВИДАК: *(Набусиџо)*
Молим, Марта.

МАРТА: Зови је да се одмах врати. Нареди!
 ВИДАК: Разговараћу о томе са њом касније, Марта.
 МАРТА: *(Виче)*
 Ти си јој отац! Где ти је ауторитет?!

Видак је ошине погледом њуним мржње и изађе.

МАРТА: Госпoде, како ме мрзи. А ја? Ја за њега...
*(Прилази Градимиру и немо за поспайра. Зајим, дрхџавом
 руком вади хрџу џисама из џеџа и џоказује му их)*
 Јеси ли то ово написао?

ЈЕЛЕН: Каква су то писма?

*Марџа џодиже шџаџ у намери да удари Градимира, али усџе да се уздржи.
 Он и даље неџомично сџоџи.*

МАРТА: *(Кроз сузе)*
 Нитковe! Хуљo! Зашто то радиш? Шта хоћеш са свим овим
 писмима? Да ми уништиш брак? Кукавицо! Пишеш
 анонимна писма,, оптужујеш своју мајку и мога мужа.

ЉУБА: *(Зајањено)*
 Не верујем.

МАРТА: Изађи из свога мрака и реци већ једном шта хоћеш. Да
 створиш заверу против мене, да ми отрујеш живот?!

ЉУБА: Је ли то истина, Градимире?

МАРТА: Мисли да је уметник. Мисли да је геније! Не ствара се зле
 душе, синко. Мржња суши дах и одузима снагу. Видак је
 частан човек. Без мрље у својој каријери. Без мрље. И нико
 неће моћи да му науди, да му нешто подметне, да инсинуира.
 Нико. Он је заслужан човек и заслужује само наше
 поштовање.

*Гордо, али несрећно, корак џо корак, уз џомоћ шџаџа, Марџа одлази.
 Нико се не усуди да јој џриђе, да јој џомође.*

ЈЕЛЕН: Тако, дакле?! Ја сам у то будућност уложио. како она то...
 Па она ме... одбила ме је. Значи... одбија? Прибери се, мала
 моја. Прибери. Нека се она прибере, Љубо. Ништа још није
 готово. Још они не знају ко сам ја. Ко је Баћа у овом граду и
 колика је његова вредност. Па, мене, лично... у граду... али...
 ја... ја ћу, ја ћу... и то ћу ја. Све. Упамтиће они мене. Ја
 тражим објашњење. Шта све ово треба да значи. Овамо
 лоповска ћерка, а онамо мисли да јој звезда сија са чела. Цео

град само о томе прича како краде грађу и диже куће за свој џеп. Овамо, ја треба да га спасавам, а онамо, сав тај новац троши на друге жене, Љубо.

ЉУБА: *(Промуца)*
Како си могао... Нешто тако гнусно...?

ЈЕЛЕН: То су његова захвалност и поштовање. То је одговор на сва моја добротина, на све што сам за њега учинио.
(Шаком љревуће њо корбачу)

ГРАДИМИР: Немој, ујко.

ЈЕЛЕН: Овог пута си прекардашио. Мислиш да не знам да си био у мојој соби, да си претурао по мојим стварима. Украо си ми пиштољ.

ГРАДИМИР: *(Повуче се уљашено)*
Молим те... немој.

ЈЕЛЕН: За кога си набавио пиштољ? За мене, а? Мојим пиштољем? Је л' тако, мазало?

Јелен му и даље љрејћећи љрилази, Градимир се измиче.

ГРАДИМИР: Ујко...

ЈЕЛЕН: Ево, ту сам. Крмак. Крмак сам ја, а?! Ето, шта сам ја по теби. Крмак, а не ујка. Шта сад чекаш?

ЉУБА: Не могу то више да гледам.

ЈЕЛЕН: Пишеш анонимна писма. Мајку оптужујеш да је курва. Мени будућност упропашћујеш. Соњу си препао кртицама.

ЉУБА: *(Врисне)*
Не, Јелене!

ЈЕЛЕН: *(Урла)*
Сликаш чудовишта! Угрожаваш миран свет!

Замахне корбачем, али ља Прока чврсио иччеја за руку.

ПРОКА: Можда он и није писао... Баћо. Свет је пун криваца, али, нико не сме да призна грех. Боје се, Љубо. Казне су страшне.

Зачује се жесћоко скичање из кавеза. Јелен задрхти и окрене се ка крџици.

ЈЕЛЕН: Чудовиште! Убићу га! Убићу га! Оно ми је упропастило веридбу. Оно ми је отерало Соњу.

(Урла)
Соња! Соња!

Жестоко ошине по кавезу. Цичање порастје. И док он бесомучно шиба по кавезу оштри звуци избеумљене живојине испуне атмосферу. Кућа поново зашкрипи, али овог пута некако одлучно, као пред распадање. Одједном, њукне пошторни стуб, зидови се накриве и из дубине допре јук, уз прејњу пошмуле шушњава.

ПРОКА: Бенерал! Затрпало је ђенерала!
 (Пошри из собе, вичући)
 Бенерале! Бенерале! Држ се, јуначино! Ево, стиже помоћ.
 Издржи, стара кућо! Издржи!

ЉУБА: (Мирно, без имало емоција)
 Проклети, гадни, смрдљиви створе.

ЗАВЕСА

II ЧИН

ТРЕЋА СЛИКА

Пролеће. Кроз прозоре пробија јарки извор светлости који у сновима осветљава огромно плаино у позадини собе са разјављеним ликом побеснеле крџице. Соба је иста као на крају преходног чина. Половина галерије је откинута и виса, под се искривио, зидови нахерили. Иако су све ствари на свом месту, сада накривљене и заједно са љкнутим пошорним стубом доприносе извесном сабласном, живо смеином утиску. Све је доста природно, дрво је проало, а и прагови оштрих зуба свуда се примећују. Градмир стоји крај прозора и зуре у двористице. Крај њега је већи љуни кофер. Стола се чује љуцањ, а бесни љовици.

ЈЕЛЕН: (Стола)
Не дај! Не дај, море! Држ' је! Утече! У јаму утече!
(Пово љуцањ)
Слепци!

Под широким зрацима светлости из дубине сцене долази Љуба. Она на сребрном пославнику носи чајник и шоље за чај.

ЉУБА: Кола још нису стигла, сваки час очекујемо њихов долазак. Је ли прибор за сликање ту, душо, четке сам опрала бензином. Једва сам нашла бензин, на пумпи не дају пола кила, ни кило, а у парфимерији нуде само бочице за упаљаче. Сасвим мале бочице. Да ли те још увек боли глава? Жестоко? Мање, мање. Доктор каже да ће те болети све мање и мање, док се мигрена потпуно не повуче. Потребан ти је мир. Ето, сад ћеш добити своју собу, душо. Сам у соби. Прави атеље. Унутра штафелај, а около птице. Ти волиш птице. Ти волиш птице.

На галерији се јављује генерал Витомир, уфалчован у завоје и гис, са стубом о враћу и већом љојом о коју се ослања. На леђима има љуму за прскање винограда.

ВИТОМИР: Рат ће бити без милости. До истребљења. Ово није ни Шваба, ни Турчин, а ни Бугарин. Ово је ала! Нема више зававања, нема више киселог купуса, расол су, гадови, попили.

ГРАДИМИР: Цигаре пуше, генерале. Нашу залиху.

- ЉУБА: Чудно.
(Ослушкује)
Ништа више не крчка, ништа не цичи.
- ВИТОМИР: Завукле су се у своје рупе, курве. Отуд нас вребају. Сваки наш покрет.
- Поново пуцањ најољу. Овога пуцања радосни повици.*
- ЈЕЛЕН: (Споља)
То! То! Хо... хо... хо... Браво! Е, ова, слепица, оде, оде да липше... хе... хе... хе...
- ЉУБА: Реци ујаку да је доста пуцања, душо. Охладиће се чај.
- ГРАДИМИР: Па он... Ђуру откачи. Погодио је Ђуру. ху... ху... ху... Оде Ђура богу на истину.
- ЉУБА: (Нервозно)
Ето, видите. Пролеће, а човек још увек није сигуран без чаја.
- Ошвара прозор. Повешарац убацује завесу у собу.*
- ВИТОМИР: Spreма се гадна олуја.
- ЉУБА: (Виче кроз прозор)
Јелене, Баћо! Кртице неће побећи, душо, а чај може да се охлади.
(Окреће се Градимиру, мрси му косу, поправља машину)
На академији са радошћу очекују твој долазак. Ујка познаје неког асистента који сматра да си ти рођени таленат. Јесте. Баш тако сматра. Ујка не би лагао. Знаш ујку. Глуп је, али поштен. Ево и сад. Пиће хладан чај.
- Враћа се ошворе и Јелен са ловачком пушком просио хруину у салон. За њим улазе два носача са бајинама у рукама.*
- ЈЕЛЕН: (Одушевљено)
Мислим да сам им убио цара. Толику кртицу још нико није видео.
- І НОСАЧ: Да ниси погодио мачка, докторе?
- ЈЕЛЕН: Каквог мачка, мамлазу?! Звер фрче на мене.
- Градимир прилази Јелену, нагиње се и поверљиво му шапуће.*
- ЉУБА: Чај се хлади.
- ЈЕЛЕН: Шта, шта?

ГРАДИМИР: *(Озбиљно)*

Напале га кртице, реци, на часном задатку и то... знаш већ.
Сто на једног! Херојска смрт на предстражи боље
будућности. За лепши живот.

ЈЕЛЕН: Лажеш! Ја имам сведоке!

ГРАДИМИР: Мозак просуо за естетику, кажи.

ЈЕЛЕН: *(Носачима)*

Је ли, бре, стоко! Је ли то била кртица или мачка?

Носачи се збуњено загледају.

ЉУБА: *(Глас јој задрхти)*

Молим вас, попијте чај.

ЈЕЛЕН: Ствари прво да се изнесу, кућа да се од гада слободног
прочисти, па онда чај да се пије. Клавир у општој хајци да не
страда.

I НОСАЧ: Прилично је упропашћен, докторе.

II НОСАЧ: Не смемо да га померамо. Страх нас је да се не распадне.

ЈЕЛЕН: Упропашћен? Мартин пијанино?! Како?

Пауза.

II НОСАЧ: Изједен је и сав нагрђен, шефе.

ЈЕЛЕН: Па то је скандал! Знате ли ви колико кошта један инстру-
мент, поготову музички, и то какофонске снаге, је ли, коју је
носио таштин клавир?!

*Један од носача покушава да скине слику са зида. Градимир му сћави руку
на раме. Овај се ућлашено окреће.*

ГРАДИМИР: Не дирај Нострдамуса, багро!

ЉУБА: Пролеће је, сине. Вратићемо слику, чим мајстори поправе
кућу. Ако не желиш да нам кров падне на главу, док ти у
светлости атељеа ствараш свој свет.

ЈЕЛЕН: *(Срче чај)*

Боље би било да очисти тај зверињак у својој соби. Десетине
подивљалих животиња се гризе и пишти по кавезима.

ГРАДИМИР: Мама! Чим стигнем на академију насликаћу мачка на умору.

Појрчи уз сћейенице, ојасно накривљене.

ЉУБА: Градимире! Пази на ограду, сине. Пашћеш.

Он сѝаје, намерно се ослања на ѝоломљени ѓелендер.

ГРАДИМИР: А ујка из једне велике, широке цеви испаљује плотун у његово лено разјапљена уста, као кад зева, па каже: “Трчите ви, ломите се. Одох ја на починак”.

Јелен скочи. На ивици је живаца, блед, најѝѝ, сав дрхѝѝ.

ЈЕЛЕН: Опет оде да јој досађује.

ЉУБА: Отишао је да се опрости. Дуго се неће видети.

ЈЕЛЕН: *(Гледа навиие)*
Дуго, заиста. Поприлично дуго.

ВИТОМИР: *(Завршава са чајем)*
Малочас сам се згадио, господо. У ходнику сам наишао на једну одгризену главу. Па оне се, изгледа, међусобно прождиру.

ЉУБА: Зима је прошла, што не одлазе из наше куће, зар до смрти морамо да се бијемо са њима?

ВИТОМИР: Идем ја да их потерам из рупе.

Енергично завесла ручицом на ѝумѝѝ. Облак расѝришене ѝечностѝѝ ѝокуља из црева.

ЈЕЛЕН: Што је бесно, одмах тојагом да се убија, а што се плаши и бежи, напољу, испред куће, пушком ја дочекујем.

У својој ревностѝѝ Виѝомир засѝе носаче облацима емулзије.

I НОСАЧ: *(Каиље)*
Опрезно са тим отровом, ѓенерале.

II НОСАЧ: *(Каиље)*
Подавићемо се као пацови, шефе.

Гушећѝ се од кашља беже у суседну ѝросѝорију.

ЈЕЛЕН: И да нам друга Мију не пљуну она лисица, нико се у граду померио не би. Али, он неће инјекцију, не умире се од пљувања, каже: “Шта ако ме пљуну бесна лисица? Мене су целог живота пљували медведи, вукови, море вукодлаци. Па шта ми фали? Дрмам, бато!” А сад, нико живи више не сме да му приђе, зажвалавио до гуше, сваки час очекују да умре.

Виѝомир сѝиже до враѝа и оѝивори их. Удар веѝѝра, ѝа ѝѝишина. Одоздо, из собе на ѓалерији, неочекивано се разлије Соњин соѝран у извођењу једне од Шуберѝових еѝида.

СОФИЈА: *(Пева изван сцене)*
“Тихо лете песме моје
у ту тамну ноћ.
К мени, драга, у гај зелени
да ли ћеш ми доћ?”

ЉУБА: Пробудила се.

Јачи удар ветра. Најољу, као да сунце ѿићону у облак.

ЈЕЛЕН: *(Мрџодно)*
Из свог дубоког сна. Из свог дугог и дубоког сна.

СОФИЈА: *(Пева изван сцене)*
„Шапћу нежно вите јеле
у месечев сјај,
у месечев сјај,
издајника ти се не бој,
страху нек је крај,
страху нек је крај....”

Љуба ѿићрчи ка ѿрозорима.

ЉУБА: Покидаће нам завесе. Поломиће стакла.

ВИТОМИР: *(Слуша занесено)*
Она је анђео, госпођо. Ћутите.

ЈЕЛЕН: *(Осорно)*
Затвори врата, ђенерале!

*Песма умуче. Нагљо, као ићио је и ѿочела. У ићићини Вићићмир изађе,
ићреснувићи враићима.*

ЈЕЛЕН: Море, корбачем би вама требало истеривати охолост из крви.

ЉУБА: Боже, како пева.

ЈЕЛЕН: По читав дан спава.

ЉУБА: Млада је, Јелене, скоро дете, па она још увек расте.

ЈЕЛЕН: А кад је будна све време седи крај прозора и гледа кроз мене као да ми душа смрди, па држи нос у облацима да не окаља своја царска чула.

ЉУБА: Тише. Чуће генерал.

ЈЕЛЕН: Шалиш се. Па ја га издржавам. Они су сви неспособни. Отац идиот, мајка лудакиња, а она...

Кроз вештар, сивоља, дојре удаљен, ајокалијичан глас ђенерала Вишомира.

ВИТОМИР: *(Скандира)*
„Крт, крт, крррт, крррт...
крто мали, крто мали...”

ЈЕЛЕН: *(Ућлашено)*
Шта је то, Љубо?

ЉУБА: Ђенерал. Ваби кртице из подрума.

ЈЕЛЕН: Од кад он то тако?

ЉУБА: Од кад га је затрпало у подруму.

ВИТОМИР: *(Урла сивоља)*
„Ход’ те амо, кртови,
наши мали гадови...
Да вас видим напијене,
наједене, надувене...”

ЈЕЛЕН: Па он је...

ЉУБА: Нормално.

На сцену, ирешийен иијан, ујада Видак. Он мућним погледом разгледа по полуиразном салону, ојазу иијанино и доиешура до њега. Зайим, иодигне руку високо и из све снаге расјали по њему. Соба забруји од иомешаних иионова и иијанино се иросио расјадне од ударица. Јелен скочи зайањен.

ЈЕЛЕН: Све се распада, Љубо.

У салон узбуђено уијрчавају носачи са окрвављеним ииојагама у рукама.

I НОСАЧ: Шта се десило, шефе? да није пао балкон?

II НОСАЧ: *(Осврће се)*
Бога ми, хитно треба одавде бегати. Ове цукеле јурцају
около и гризу све на шта налете.

ЈЕЛЕН: Ма шта гризу? Ко гризе? Где?

I НОСАЧ: Па... у ходнику. Ево, погледај, руке, ноге, мамицу им
слепачку, сав сам у ранама. И ово је њихово дело.

ВИДАК: *(Промукло)*
Носите то ђубре Марти.

Носачи сјоро и с неђодовањем ириђу иијанину.

II НОСАЧ: Овај крш, море, не мож’ више ни да пр’не, а камоли да
свира.

ВИДАК: И реците професорки да га нисам ја разбио, већ револт угњетене душе.
(Зајеџа)
Душа више не може да издржи.

ЉУБА: Видо. Шта је било?

Нежно му љрилази и одводи ља на софу. Јелен љриђе носачима.

ЈЕЛЕН: Да нису бесне?

II НОСАЧ: Не знам. Да не би чиче, замало живе да нас изеду.

I НОСАЧ: Распопасмо неке главуџе, море, али од некуд стално надиру. Кад чуше ону његову кукњаву, бог га маз'о, оставише све и одоше право у подрум. Ма је л он читав?

II НОСАЧ: И нас тера да певамо.

ЈЕЛЕН: Пази овамо. Обрачунаћемо се са њима. Чим однесете клавир, право горе у сликареву собу и побијте све по кавезима. Само, чувајте се сликара. Може да буде опасан. И пазите да вас моја жена не види.

Видаџ еђзалићирано скоџи из софе.

ВИДАК: Двадесет пет година, кад год хоћу да легнем, она дрнда неког Моцарта, Шуберта, неког Бетовена, производи неке ноте чија лаж заудара на превару, на досаду, на смрт! Да видимо на чему ће сад да свира, после напада кртиџег гада, после њихове намере да ме баџе на суд, на робију, као најобичнијег лопова!

ЈЕЛЕН: Шта причаш? Каква робија?

ВИДАК: Питам се само где су били сви ти Немџи на Сремском фронту, на чијој су страни сва та јебена копилад која ме окружују?

ЈЕЛЕН: О чему он то? Пијан је, шта ли?

ВИДАК: (Плаџе)

А мене један жути, из контроле, сине... Знаш ли тога жутог? Жута коса, жути зуби, лице пегаво, оволика флека на сред носа. Шџепа ме за гушу, па каже: "Пљуни двеста милиона!"

ЈЕЛЕН: (Сад схваћиа)

Шта?!

ВИДАК: Људи, давим се, не знам о чему они то, а жути: "Сери лову, каже. Где су толике народне паре?"

Пауза. Јелен заињено буљи у њеџа. Носачи ѿрѿе ѿломљени ѿјанино.

I НОСАЧ: Жути су покварењаци и лажови од рођења, шефе.

II НОСАЧ: Чим он има жуту флеку на носу, мора да га је често гурао у говна.

ЈЕЛЕН: Пуче брука.

I НОСАЧ: Ма, каква брука.

II НОСАЧ: Данас краду милијарде, докторе. Ти жути највише узимају.

ВИДАК: Мислиш?

II НОСАЧ: Ех, мислим. Треба ићи у Београд. У већем граду мање пада у очи. Кад изађеш у центар, Теразије се жуте од лопова. А смрад, боже сачувај. Као један велики пољски клозет. Ујутру сви трпају беле марамике на жута лица. Свуда иста лоповска боја.

ЈЕЛЕН: Не тртљај, свињо, него прти. Посао чека.

I НОСАЧ: Тако је, докторе. И учитељица чека.

Износе ѿјанино. Видак ѿѿрчи за њима.

ВИДАК: Господо! Молим вас, господо! Не заборавите. Другарица је професор!

Носачи одлазе. Видак се ѿкуњено враћа.

ЈЕЛЕН: (Љуби)
Зови Соњу.

ВИДАК: Баћо, сине, те жуте треба по њушци. Бруку да спречимо, пропаст да зауставимо. Они не знају за милост.

ЈЕЛЕН: Зови Соњу.

ВИДАК: Молим те, немој, Баћо. Немој пред њом. Не пред Соњом.

ЈЕЛЕН: А што? Да јој не падне круна са чела, да се свали са трона у блато свог лоповског оца?!

ВИДАК: Нисам ја крао, сине. Систем је крив. Прокин систем, Љубо. Упропастио ме је, хуља.

ЉУБА: Душа наказна.

ЈЕЛЕН: Где је он сада?

- ВИДАК: Задржали га у притвору.
- ЈЕЛЕН: Тако, дакле? Хоћете да ме упропастите, насрћете на моју каријеру и углед, смета вам мој ауторитет!
- ВИДАК: Боже сачувај.
- ЈЕЛЕН: Звер гајите иза мојих леђа! Али... ускоро ће овде пуцати лобање, крв ће потећи у потоцима, не дам ја да моје здравље утоне у ваше болесно стање. Са мноm се негде озбиљно рачуна.
- ВИДАК: И ми! И ми, Баћо. Рачунамо с тобом.
- ЈЕЛЕН: Боље немојте. Боље, не! Упозоравам вас! извући ћу се ја из свега тога, из брака, из нашег проклетог крџичњаџа. Води је кући, тата, своју успавану лепотицу. А звер ћу средити сам.
- ВИДАК: Како то сад... кући, сине? зар у том стању?
- ЈЕЛЕН: Преварили сте ме, тасте. Рекли сте да ме воли, мислио сам да се женим нормалном, младом, способном женом, да ми рађа здраву децу, да нам освежи крв, мени је потребно здравље, а њој су руке јадно избодене и без своје навике не може више да живи.
- ВИДАК: Али, она је строго васпитана.
- ЈЕЛЕН: Чудан си ти гост, тасте. Чудан. Хоћеш да узмеш, а власт не волиш.
(Виче)
Софија, жено! Остави сад гамад и сићи да видиш госта. дошао нам је скупоцени гост. Вреди најмање двеста милиона. И моју каријеру, будућност, све оно због чега сам годинама трпео срање друга Мије.
- ЉУБА: Ох, како можеш... тог анђела?
- ЈЕЛЕН: Пали анђео, Љубо, на крилима сумњивог порекла. Ето шта је она, проклета, мала наркоманка.
- ВИДАК: Није истина.
- ЈЕЛЕН: И сад је сигурно онај луди сликар поред ње, чим она пева.
- ВИДАК: Лажеш!
- ЈЕЛЕН: По читав дан јој не избије из собе. почела је са њим да храни и његове љубимце у кавезима. Какво нежно пријатељство. У почетку се гадила при погледу на њих, а сад им младе држи у крилу и греје на грудима, кучка.

(Плаче)

А на мене се још није навикла, тата.

На галерији се појави Градимир.

ГРАДИМИР: Тише, ујко. Пробудићеш младунце. Већ гризу гвожђе, мама. Тешко их је задржати у кавезима.

ЈЕЛЕН: Шта сам ја рекао, тасте. За њих су оне мезимице.

ГРАДИМИР: *(Лагано силази)*

Још од старих Римљана, ујко.

ЈЕЛЕН: *(Љуби)*

Изведи га напоље.

ГРАДИМИР: Поред лавова и крокодила, неки су у кућама држали канаринце и кртице. Метресе појединих императора носиле су са собом специјалне кофе са земљом за своје љубимце.

ЈЕЛЕН: *(Зине)*

А?!

ГРАДИМИР: Позната је амфора цара Нерона на којој је он представљен са китаром у пози певача, док га кртица опчињено слуша.

ЈЕЛЕН: Изведи га одавде, Љубо.

Шчеја пушку и са мржњом погледа у Градимира. Љуба га уилашено ухвати за руку.

ЉУБА: Шта ћеш то, брате?

Пауза. Јелен њешко дише. Усјева да се савлада.

ЈЕЛЕН: Идем напоље да убијем још коју пре но што се сасвим смрачи.

(Крене ка излазу, али се предомисли и врати до Видака)

Не знате шта радите, преко мере узимате, а овамо: “Баћо, спасавај!” Кад сте у шкрипцу, тек онда видите кога вређате, чију част газите, ко је Баћа у овом граду и колика је његова вредност.

Градмир њрасне у необуздан смех.

ГРАДИМИР: Као што видиш, ујко, власт је одувек неговала блажи облик подривања где подривачи у посебним околностима постају опчињени слушаачи.

Јелен је био поново кренуо најпоље, али се сад заустави њред Градмиром и чврсто у њега загледа.

ЈЕЛЕН: А шта се ти смејеш? Верујеш да си јачи од нас, да више вредиш од своје околине само зато што си проклето мазало, зато што мислиш да си неки виши човек, од мене посебно. Е, па, упамти, геније. Луд или не, данас одлазиш заувек тамо где ти је место. А? Мислиш, чека те академија, атеље, широки европски булевари, светска слава, а? Тамо ће ти излечити све бубице. Имају они метода да ти открију ко си и колико вредиш. Кад те опет продрма струја, кад те поново вежу у врећу да лудаци по сву ноћ мокре по мамином сину, славодобитном сликару гована... ха... ха... ха...

ЉУБА: *(Мирно)*
Он иде на академију.

ЈЕЛЕН: *(Виче)*
Уместо атељеа добиће самицу, Љубо. Ни шок му не гине. Хладан туш, па у кревет.

ЉУБА: Шали се ујка, сине. Наравно да идеш на академију. Наљутио си га тим императорима.

Са љушком у руци, Јелен се враќа до Видака.

ЈЕЛЕН: И још нешто, тасте. Да моју сестру оставиш на миру. Цео град бруји о вашој вези, а ја нећу да ми каријеру запечате једна периферијска курва и један матори покварењаќ, док ми зет труне у затвору. Онда ћемо и о том жутом моћи да разговарамо.

Нечујан као сенка, Градимир љриће Јелену с леђа и ичегџа га за враќа. Овај, изненађен, смрћно уљашен, испусти љушку и закркља.

ВИДАК: *(Процеди)*
Убиј шугаво псето.

ЈЕЛЕН: Ма шта... Љубо... Упомоћ...!

Нико се не љкреће. Једино шћо Љубо одсућно, као да га моли, љро-мрмља.

ЉУБА: Градимире. Не, сине. Не ујку.

ГРАДИМИР: *(Сасвим љихо, смирено)*
А кад очи искоче из главе, да ли онда мозак види сунце како на хоризонту брзо тоне у мрак јачи од светлости?

На галерији се љојављује Софија, у дугој хаљини од лаке свиле. У другом је сћању.

СОФИЈА: Замислите, децо! Каква фантастична новост! Чудо! Градими-
мире, десило се нешто невероватно. Погађајте, хајде,
напрегните се. Чик! Никада нећете погодити.

Градими́р њусџи Јелена. Софија се срећно смеје.

ВИДАК: Соња...

СОФИЈА: Породио се Нострадамус! Ха... ха... ха...

(Ведро силази)

Тата, Љубо, он уопште није био мужјак. Окотио је гомилу
слатких, црних пуфница. И сви су слепи.

(Окреће се кокејно)

Како вам се свиђа моја нова хаљина?

ЉУБА: Дивна је, злато.

СОФИЈА: Како је то чудно. Рођени су у светлости, а провешће живот у
мраку. Здраво, тата. Шта ради мама?

ВИДАК: Окована за постељу, Соња, сине.

СОФИЈА: Ох, али, Нострадамус је тако суров, одбија да их храни,
нежне, мале лоптице, једно је већ убио. Разбеснео се као да
га је све то изненадило, као да је и сам веровао да је мушко.
Градими́ре, шта је с тобом? мислила сам да ћеш бити срећан,
данас одлазиш на академију.

Градими́р изађе најбоље. Јелен скочи.

ЈЕЛЕН: Каква академија. Он је луд, Соња!

СОФИЈА: Је л'?

ЈЕЛЕН: Покушао је да ме убије. Сама си видела да је покушао
злочин. Сви сте видели.

СОФИЈА: Хоће ли и наше младунче бити слепо кад се роди?

ЈЕЛЕН: Опет је дрогирана.

СОФИЈА: Ставила сам бочицу са млеком у топлу воду.

(Пође)

Охладиће се млеко.

ВИДАК: Те кртице су заражене, Соња, сине. Не би требало да им
прилазиш. Може да буде опасно.

СОФИЈА: Где оде Градими́р? Није ваљда већ отпутовао, нисам чула
никакав ауто.

Поново крене у собу.

ЈЕЛЕН: Жено!
СОФИЈА: Касније, Јелене. Сад немам времена. Морам да се спремим за пут.
ЈЕЛЕН: Какав пут? Куда ћеш?
СОФИЈА: Одлучила сам да га отпратим до академије.

Пауза.

ЉУБА: Олуја ће, злато. Време је гадно. Боље да останеш.
СОФИЈА: Али... само да видим академију, његов атеље. Желим да видим услове под којима ће стасати ваш син, уметник који ће обележити нашу епоху. Што ме тако гледате? Па ваљда умем да препознам бар снагу духа, мотор који ће нас све заједно повући напред, у историју.

Оде. Јелен виче за њом.

ЈЕЛЕН: Даћу ја теби историју. Побићемо сву ту гамад горе, чујеш?! А ти нећеш никуда док сам ја законити супруг.

Из њене собе, као одговор, дојре само њрезрив кикоџи.

ВИДАК: Шта је са њом, Љубо? Шта сте јој урадили, мојој малој девојчици? Зашто се овако понаша?

ЈЕЛЕН: То је због дроге. Крв јој је затрована и не зна шта је дисциплина. Не уме да се обузда.

Оде најоље са њушком о рамену. Сџоља дојру њрви јачи звуци невремена и искидано дозивање ђенерала Виџомира. Видак се ујлашено њриџи уз Љубу.

ВИДАК: Бојим се, Љубо. Свега се ужасно бојим. Разболео сам се од страха. Марта је најзад прикована за постељу, али шта то вреди кад је она вештица. Скоро пролазим крај једне сељачке запреге и видим крава ме гледа! Што ли ме тако гледа на оригиналан начин, нисам јој ја теле смазао. Видим лепо како нека мржња избија из њеног погледа, убошће ме, претрнух, хоће, спрема се да ме пробије. А да неће можда да угризе, хуља, отуд на њушци подсмешљив презир. Пролазим ја као хипнотисан и... на једном станем.

(Виче)

Схватио сам! Схватио сам шта хоће. Нагазиће. Чека док јој не приђем сасвим близу, а онда само подигне ногу и, готово. Презнојио сам се од страха. Погледам боље и видим... Мартине очи. Она ме гледа. Шта је сад ово? Не могу да се

одлепим од места. А у тим очима има толико снаге и лукавства, од страха не смем да мислим, бојим се, прислушкиваће ми мисли, не смем да се осврнем, помоћ да потражимо, њени погледи ме секу и ја више страху не могу да се одупрем. Пролазе неки људи, зачуђено гледају, а ја стојим мирно пред кравом и ни да мрднем. Одвуку ме кући, али Марту у лице више не смем да погледам. “Бојиш се да прођеш поред краве, а за сваком сукњом се okreћеш”, чујем како грми, те се само покријем јорганом преко главе и ћутим.

Изненадан удар ветра са шкријом отвори врати. Муња без грома освешли Марју у вратима.

МАРТА: Ко је разбио мој пијанино?

Видак се, зашечен у Љубином наручју, механички подиже. Углашен је, дрхти од страха.

ВИДАК: *(Промуца)*
 Како? Марта?! Надам се да га они разбојници нису... мислим... да му нешто нису, Марта. Знаш какви су носачи данас. Непоуздани. Клавир зачас раштимају, или, може бити и нешто горе, не дај боже. Пукне жица, шта ли?

Марта с муком искорачи.

МАРТА: Ко је разбио мој пијанино?

ВИДАК: Сам се, може бити, распао. Кртице изеле дрво, а гвожђе не свира без дрвене грађе. Тандрче.

МАРТА: Будало.

ВИДАК: Купићу ти Петрофа, Марта.

МАРТА: Немам више коме да свирам.

ЉУБА: Марта, злато. Немаш где да седнеш, мила моја, изнели смо намештај, безобразнице су поново побеснеле. Срушиће нам кућу, ако их не дератизирамо.

МАРТА: Кад сам видела онако грозно унакажен пијанино, у мени се побунио живот, па то се не сме, тупоглавци, музика се не сме разбијати. Та твоја радничка класа је обична банда!

ВИДАК: *(Осврће се)*
 Сад видим и ја да си у праву.

МАРТА: Бог нам шаље музику, а они су чула продали ђаволу!

ЉУБА: Идем да донесем столицу.
(Изађе)

МАРТА: Бадава читав свет вибрира, кад сами уништавају природни склад свуда око њих. Смита им музика да владају. Поред њих моји ђаци нису имали шансе да запевају “Оду радости”.

Из удаљености као да дойре солистичко извођење “Оде радости”.
Марта најрежније и узбуђено слуша.

МАРТА: Шта је то? Бетовен! Да ли ти чујеш то? Не, па ти не чујеш... Одакле Бетовен? Болест ми је унаказила чула, почела сам да халуцинирам.
(Слуша)
Значи ускоро ћу на пут.

ВИДАК: Куда, Марта? Какав пут?

МАРТА: У мрак. У смрт.

ВИДАК: А ја? Шта ћу ја без тебе?

МАРТА: (Најетко ослушкује)
Зову ме хорони.

Укрућено, занесено, она зајева “Оду радости”. Одједном, са свих сїрана сцене зајрми хорска прайња. Свеїлост и звук расїу. А онда, одмах после крешченда, све прекрине заслеїљујућа муња, заглушујући ѓром. У салону несїане свеїлост. Једино шїо у вратїима освейљен свећом сїоји Филип Јоић, са још неколико неупаљених свећа у рукама.

- ФИЛИП: Није време за песму, мадам. Умро је друг Мија, господо. Одапе нам заслужан човек, бог да му душу прости.
(Распоређује свеће по соби, крсти се и пали их)
- ВИДАК: Шта кажеш?! Може ли то бити истина, Марта? Ја сам спасен! Јелен, наш зет, сада вуче потез, драга моја. Партија још увек није завршена. Видеће они на кога су насрнули. Показаћу тим жутим гадовима.
(Пожури најоље)
- ФИЛИП: Боље да останеш овде, шефе. У граду су открили беснило. Екипе су добиле широка овлашћења. Иду и пуцају на све што се креће.
- ВИДАК: Ма ајде, шта причаш? Палиш свеће, је ли, некрсту, уносиш панику у народ, битанго. Једном те је већ мој зет претукао, зар си заборавио? Говорио си гадости, да кртице пуше, шта ли? А сад си измислио беснило.

Видак за бесно продрма, на шпиа се Филип ишешко закашље, ије дуго не може да дође к себи.

- ФИЛИП: Оппростите. Зима је била дуга и тешка, мало сам назебао... па...
(Поново кашље)
А свеће сам покупио на гробљу. Рачунам, олуја је, биће мрака. Ко ће запалити искру, ако не непријатељ.
- МАРТА: Шта то горе трчи, Видаче? Изнад моје главе.
- ВИДАК: Причинило ти се, Марта.
- МАРТА: Теби не верујем. Њега питам.
(Обраћа се Филипју)
Да ли чујеш како нешто горе стално трчи?

И заиста. Одозго доише нека пригушена тишњава.

- ФИЛИП: Пацови, мадам, припремају свој обрачун са нама!
Своља се чује Љубин врусак. Дуџ и породоран. Присујини уилашено погледају у вриша.

- МАРТА: Видаче, тамо се нешто збива.
- ВИДАК: А шта, Марта? Шта још може да се деси?
- МАРТА: Може, може... Као дете често сам сањала тај сан. Вештица ме јури, зло ми се примиче, а мени ноге у последњем часу отказују послушност. Једино живо срце хоће да побегне, али се и оно од немоћи гуши.

На сцену се враћа Љуба. Носи сїолицу и сїавља је иза Марїе.

ЉУБА: *(Поџружено)*
Генерал.

МАРТА: Мој отац?

ЉУБА: Тако кажу. Носачи. Веле да су га... како је то страшно! Као у сну. Као у проклетом сну.

МАРТА: Значи мртав?
(Пауза)
Знала сам чим сам чула твој врисак.
(Седне)
И то је једном морало да се деси.

ВИДАК: Сви смо у истој кожи, сви ћемо страдати.
(Пође ка излазу)

МАРТА: Зар ме сад остављаш, кукавицо?

ВИДАК: Да погледам осигурач, Марта. Ветар је, свеће ме плаше, могу нешто да запале. Као зле очи пиље на нас из мрака.

ФИЛИП: Па, то... и јесу очи, шефе.

ВИДАК: Какве очи, шта причаш?

ФИЛИП: Свеће су на овој страни.

Покаже ĩрема враїиима која се уз шкриїу оїћварају. Међуїиим, нико не улази. Присуїни се сїраиљиво загледају. Сїоља доїире високо фреквенїно цичање. Мало касније се, кроз одшкринуїа враїа, ĩолако, као кривац, ĩровлачи Прока.

ПРОКА: *(Жмирка, ĩривикава се на свеїлостї свећа)*
Филипе, пријатељу. Вратио си се, друже.
(Пауза. Прока се окреће Љуби)
Пустили су ме, мила. Нисам крив. Не радујеш се, знам. Нанео сам ти бол. Опрости, бојао сам се да те више никада нећу видети.
(Пауза)
А напољу пасје време. Чудан неки ветар. Све носи пред собом.
(Пауза)
Па, како је у мраку? Да ли ме се Ђура ужелео? Јесте ли га на време нахранили?

Два носача уносе њело њрекривено белим њлајном и сјуишјају ѓа на њод. Зайим клекну и извуку бајине из носила. Прока ујишњо њогледа у Филипја Јоућа.

ФИЛИП: Ђенерал.

ПРОКА: *(Одсујно)*
А, тако? Тако, тако... значи, тако.

Носачи узимају бајине, усјају и ѓледају навиие.

I НОСАЧ: Е, па... изгледа да се и наше време примакло.

II НОСАЧ: Тако изгледа.

I НОСАЧ: Неки песму мора да заврши.

Одлазе на сјрај. Сјоља се чује дрндање машине, завијање амбулантине сирене.

ЈЕЛЕН: *(Сјоља, виче)*
Стигла је комисија, мазало! Где си синко?!

ЉУБА: Дошли су да га воде на академију.

ПРОКА: А, тако. Значи, тако. Тако, тако...

ВИДАК: Болестан је.

Најољу сирена њоново завија.

ЉУБА: Није болестан. Само је осетљив на бол.

ЈЕЛЕН: *(Сјоља)*
Хајде на испит, геније. Покажи сав свој таленат. У башту, другови! Тамо је побегао. За њим!

ЉУБА: *(Приђушено)*
Сине!

ВИДАК: Писао је та одвратна, лажљива писма.

ПРОКА: Ја сам писао Марти.

Пауза.

ВИДАК: Шта?! Зар и то?! Те подле, смрдљиве памфлете?

МАРТА: Хајде, остави га на миру. Иди кући.

ВИДАК: Али, Марта, нехумано је узнемиравати тебе, тако рећи, болесника. На самрти, тако рећи.

МАРТА: Умукни, хуљо!

ВИДАК: Ипак! Постоје ствари које су недопустиве.
(Гневно се окрене Проки и љрезриво ѓа љљуне)
Гњидо!

ПРОКА: (Сагње главу)
Крив сам.

ВИДАК: Намерно си ме упропастио, слепче. И зашто?! Због своје љубоморе, будало. Свет је пун лепотица, сексуалних чаробница, са дугим ногама и проширеним спортским срцем... Осврни се и види те реке жена, градове огрезле у греху, поплављене булеваре којима плове јата слатких, младих риба. Зар не осећаш ту глатку, женску кожу, опојну као француско вино, блиставе осмехе, гласове који по сву ноћ шуме: "Шампањца! Шампањца!" А ви... ви проводите свој посрани живот у сталном страху да неко непрестано насрће на ваше бабе!

Пауза. Видак љешико дише.

ПРОКА: Зашто? Па ја знам да ми је Љуба верна, а осим тога, она није баба. Она је... она је најлепши створ који је икада ходао овом... овом... па рецимо и то. Овом планетом.

ЉУБА: (Зајеца без суза)
Ох, немој тако. Буди зао, буди покварен, не отварај твојом добротом пакао за мене. Немој тако.

Дрндање машине се љојачава. Судећи љо рефлекљорима, аућомобил се љриближава љрозору куће.

ЈЕЛЕН: (Сћоља)
Дај кола сасвим уз зид, а фарове шибај кроз прозор. Наоружан је. Мене умало није убио.

Два снажна млаза млечно бледе свећлосћи осветљле сцену. На галерију исћрчи Софија.

СОФИЈА: (Ужурбано)
Најзад су стигли. Реците Градимиру да не одлази без мене. Само младе да умирим, боје се мрака. Тета Љубо, како жалосно пиште. А мислила сам да су слепи, јадници.

Повуче се у своју собу. Јелен бесно оћвара враћа и улази.

ЈЕЛЕН: Нестао злодух! Не вреди вам да га кријете. Ухватиће они њега. Ухватиће специјалисти. У мишћу рупу да се сакрије, пронаћи ће миша. На дрво да се попне, скинуће птицу. Под

земљу да се завуче, ископаће кртицу. Склептаће медведа...
ха... ха... ха...

ВИДАК: Баћо, сине, умро је друг Мија. Шта сам ја рекао? Неће издржати.

ЈЕЛЕН: Однесе га беснило лисичје... хе... хе... хе...
(Приметити леи покривен на њоду)
А што је ово?

Крене да га открије, али га Марија пресече.

МАРТА: Да се ниси усудио!

ЈЕЛЕН: О, добар дан, мама. Каква част. породица је опет на окупу. Знао сам ја да ћете се ви Баћи вратити. Тешко је без Баће. А? Ха... ха... ха... Тешко, тешко. Шта ћете? Наш живот је тежак. тата је забрљао, али ипак, срећа је да сам ја добар човек. Преузео сам ствар у своје руке. Лечићемо се, они који су болесни, мислим. Љубо. Кртице ћемо истребити, ђенерал их је потпрашио, а и мени, тамо у граду, нуде висок положај. Висок, висок, да вам се у глави заврти. Само без нервозе, молим.

Одозго се зачу пресак, цика се њојача. Видак ућлашено њогледа навиие.

ВИДАК: Море, да оне одозго на нас не навале?

ЈЕЛЕН: Не брините, тасте... хе... хе... хе... не брини. Не навалују оне никуда, то моји носачи горе, у тајној мисији својој, врше чишћење.
(Пође уз сџејенице вичући)
Пазите да се која у мраку не провуче. Да се божји гад не размиле по мојој башти.
(Оде)

ЉУБА: (Проки)
Упропастила сам ти живот.

ПРОКА: Није тако, Љубо.

ЉУБА: Не дај мога дечка, спаси нашу крв. Нашега сина.

ЈЕЛЕН: (Урла из собе на сџрају)
Где си, копиле?!

ЉУБА: Бићу ти жена, чекаћу док се не вратиш, годину, две, макар десет. Због тебе нећу да старим, сачуваћу младост и свежину за тебе.

ВИДАК: (Виче навиие)
Погледај код Соње!

(Марџи)

Она га крије, неваљалица.

ЉУБА: Не дај да га воде, нашега сина. Убиће га.

ВИДАК: Ја морам да је заштитим, она не зна шта ради. Угрозиће брак због њега, лудака. Извини, Љубо, тебе сад бол спречава да мислиш, али мени дужност налаже да помогнем свом зету.

Несврљиво џојрчи уз сџејенице. Несиџуран џелендер, захваћен руком, с џиреском се сруши. Видак једва усје да се задржи на сџејенишију.

ЉУБА: (Рефлексно врисне)
Пази на ограду!

*Видак, консџерниран, нејомично сџоји. Одозџо дојире џумбање на-
мешијаја, бесне Јеленове џсовке.*

ФИЛИП: Сила је то, еј, шта је људска твар према њима. Кичма, крвоток, мисао, све прска под њима.

Присујни џоџледају у Љубу.

ЉУБА: Поломљена је. Сасвим расклаћена. Не држи се више.

ПРОКА: Опрости. Немам више снаге.

*Изађе најоље. Видак још увек сџоји на сџејеницама. Марџа учини
џокреј као да хоће да му џриђе.*

МАРТА: Лопове!

ВИДАК: Објасниће се, Марта. Све ће се објаснити. Само не сад. Пред мртвим генералом.

МАРТА: Мој отац никада није био генерал.

ВИДАК: Али, говорила си...

МАРТА: Једва потпуковник. Ни то није доказано. Преварио је моју мајку и због тога сам ја читавог живота осуђена на неодговорног оца.

Чује се џуцањ. Сцена се џојџуно умири. Одозџо дојре бесан Јеленов џлас.

ЈЕЛЕН: (Сџоља)
Ко је то сад пуцао? Идиот! Таман сам је имао на нишану.

ЉУБА: Зашто нигде не могу да га нађу? Изненада је нестао, а сад, кад су стигли да га воде... Црна ме слутња обузима, Марта.

ФИЛИП: Не бојте се, мадам. То је само екипа за чишћење града. Они пуцају. Морам пријатеља да упозорим.
(Изађе најоље)

МАРТА: Погледај шта је та будала урадила од себе. Генералска свиња. Господе, да ли ћеш ми то икада опростити? Зашто је морао тако да сконча?

Међућим, одозго из подрума, поново дојре ваицијуће дозивање ђенерала Вишомира.

ВИТОМИР: (Сјоља)
„...Крт, крт, крррт, крррт,
крто мали, крто мали...”

МАРТА: Не. Проклете халуцинације. Зар опет?

ВИДАК: Шта?! Па то није... могуће. Ко је онда ово, Марта?

Марта се брзо сагне и подигне њлахиу. Призор је шокира.

МАРТА: Господе!

Пауза. Глас ђенерала Вишомира постојаје јачи, ближи.

ВИТОМИР: (Скандира)
„... Дођи крто
амо да се поиграмо...”

ЉУБА: То је он! Ђенерал Витомир!

ВИДАК: Немогуће.

ЉУБА: Душа ми је бела од страха. Ко је то, онда, Марта? Не убијај ме, Марта. Ко је то, мила моја?

Глас ђенерала Вишомира је већ сасвим близу.

ВИТОМИР: (Сјоља)
„... Дођи крто
амо да се поиграмо...”

МАРТА: (Промрмља)
Божја воља. Божја воља.
(Сјустии њлахиу)

ЉУБА: (Крикне)
Градимире! Сине!

МАРТА: Не, Љубо! Не дај јој да приђе. Она то не сме да види.

Видак и Марта држе Љубу. Одозго, кроз самрјино скичање млаћених кришца, чују се гласови носача који прихватају скарчево скандирање.

НОСАЧИ: *(Изван сцене)*
 „... Ход’те амо кртови,
 наши мали гадови...”

Улазна враћа се оїворе и іройусіе ђенерала Виїомира са канїом за ірскање на леђима. Он махнийо весла ручицом и ірска емулзију на све сїране.

ВИТОМИР: „... Да вас видим наједене,
 напијене, надувене...”

Одозго, крвави и іодерани, хруїе носачи ударајући шїаїовима на све сїране.

НОСАЧИ: „... Наједене, напијене, надувене...”

Са ваїром у очима, раздрљен, на галерији се іојављује Јелен. И он, држећи цев у рукама, іовремено бије кундаком лево и десно.

ЈЕЛЕН: Ха... ха... ха... Тако, тако, слепци! Распали добро да упамте с ким се у коло хватају. Удри тога... тога... на, побеже... хе... хе... хе... али у пакао. Ни један мали да вам се не провуче. Ни најмањи. Уз песму хоће лобање да прште, а ти, ђенерале, не жали кишу, поливај, брате, да видимо како се на овој клими расте. Уз ову кишу. Ху... ху... ху... Нека се зна ко је Баћа и на кога су насрнуле својим позлаћеним губицама. Мисле, ако скидоше друга Мију, да ће и мене, Баћу! Е, па, то ћемо да видимо. То ћемо још да видимо. Само да генија ухватимо и спакујемо, кућу да очистимо од сваке врсте куге, кућа моја да послужи граду за углед, нека се на делу прикаже моја способност. И вештина!

Носачи су се уморили. Виїомир, іакође. У салону іосїейено зацари іїишина. Једино шїо се јасно чује оїкуцавање некаквог саїа, које се нарочїио іојача у часу свршеїка Јеленове гворанције.

ВИДАК: Мој сат, Марта!
(Извади саї из ірсника. Оїкуцавање се іојача)
 Каква је то сад чаролија? Слушај, па он... Зар не чујеш како гласно откуцава?

ЈЕЛЕН: Нема никакве чаролије, тасте. Гадове смо побили, то је све. Нема више ко да галами. Сад ћемо бар моћи на миру да се одморимо.

На сцену се враћа Филип Јоић.

ФИЛИП: Једва сам се ишчупао, докторе. Неке две будале у белим мантилима ме шчепаше, чим сам изашао из куће. Болестан

си, кажу, пођи са нама. Хоћемо да те лечимо. Лечите се, кажем ја, то је здраво, а мени здравље не треба, имам ја свога доктора.

(Повуче Јелена у сџрану)

И праву новост за њега.

ЈЕЛЕН: Ако знаш где се крије, реци.

ФИЛИП: Олуја је потпуно престала. Метеоролози јављају: имаћемо дивно време до краја дана.

ЈЕЛЕН: *(Хваћиа ља за јакну)*

Ма зар ти мене опет...

ФИЛИП: Молим за минимум укуса, докторе.

(Сјусџи љас)

Ваша сестра је управо постала удовица. Мој пријатељ је овим разнео себи главу.

Јелен узима џишџиољ.

ЈЕЛЕН: Шта! Значи, код њега је био. А ја сам мислио...

Полако, сунце се џомаља кроз џрозор и освейљава фанџасџичан џризор. Све је уџроџаџићено, џишчуџано, џоломљено и џодерано, али џод уџишцајем свеџлосџи добиџа неку чџџкасџу сџрукџуру, џоџово барокну факџуру. Са џалерије силази Софиџа у хаљини од дуђе беле свиле, боџаџио украшене чџџком, са модним шеџишром на џлави и сунџобраном и несесером у рукама.

СОФИЈА: Ево и мене. Надам се да ме нисте дуго чекали. Мало сам се задржала, у почетку сам мислила да отпратим Градимира на академију, а касније сам се предомислила. Отићи ћу са њим заувек! Чујеш ли, теби говорим, отићи ћу одавде заувек, не задржавај ме. Да се ниси усудио! Отворио си моје кавезе и побио младе, нежне животиње, прогласио си беснило а разбијао бочице с топлим млеком. Руке си окрвавио! Али, ја се не љутим. Напротив. Срећна сам што одлазим. Мили моји, драги моји, какве смо ми будале. Заиста вас све волим. Желим да у нови живот одем чиста и пуна љубави. Као да је у мени неко зло пукло са доласком новог сунца. Писаћемо вам, чим стигнемо, живећемо заједно, као брат и сестра. Ја ћу свирати и компоновати, а он... он ће живот почети да слика светлијим бојама, пуним сунца и снаге, радости и љубави. Верујте, биће то прави живот испуњен непрестаном борбом за лепо.

(У салон улазе два џишџа у белим манџилима. Она их сџази и

ведро им приђе)

Ах, ту сте и вас двојица. Знам, мене чекате. Па, ево. Спремна сам. А, како вам се допада моја нова хаљина? А шешир? Врло добро, момци. Ти ћеш придржати мој путни несесер, неке ситнице, ништа нарочито, а ти... ти... како се ти зовеш? Добро, није важно. Ево ти мој сунцобран. Да не будеш љубоморан. Па онда, хајдемо у нови живот. Градимир нас већ сигурно нестрпљиво очекује. Овде више немамо шта да тражимо. Збогом, господо и другови.

Болничари збуњено гледају један у другог, међу њим, Соња их благо повуче и њих широко изађу са сцене.

ЗАВЕСА